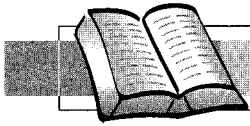

De Saambinder

KERKELIJK WEEKBLAD DER GEREFORMEERDE GEMEENTEN

Meditatie

Gideon door de Heere gesterkt voor de strijd

'En het geschiedde in dezelve nacht, dat de Heere tot hem zeide: Sta op, ga henen af in het leger, want Ik heb het in uw hand gegeven', enz.

Richteren 7:9-15

We lezen in Richteren 6:1: 'Maar de kinderen Israëls deden dat kwaad was in de ogen des Heeren, zo gaf ze de Heere in de hand der Midianieten, zeven jaren'. Dan gaan de kinderen Israëls roepen tot de Heere, ter oorzaak van de Midianieten. Nee, niet ter oorzaak van hun zonden, maar om verlost te worden van de gevolgen van hun overtredingen. En wat doet de Heere? Hij verlost hun, om Zichzelfs wil. God verlost Israël om Zichzelfs wil en zo is het ook met het geestelijk Israël. Het zij u bekend, o huis van Israël, Ik doe het niet om uwentwil, maar om Mijns grote Naams wil. De soevereine oorsprong van de zaligheid ligt in God en dat sluit al het werk en de verdienste van de mens uit. Het is genade om daar voor ingewonnen te worden, daar achter gebracht te worden, dan wordt het stof van aanbidding en verwondering.

De Heere had Gideon geroepen om hem als middel te gebruiken tot verlossing van Israël. Na al de bemoeigende woorden die God tot Gideon gesproken had, blijkt het, dat Gideon bevreesd was om de strijd aan te binden, nu het er op aankwam. Sta op, ga heen, want Ik heb het in uw hand gegeven. De Heere maakte Gideon bekend dat naar Zijn eeuwig

voornemen deze nacht de vijand zal verslagen worden. Hij komt hem te hulp en neemt al zijn bezwaren weg. En toch, dat Gideon bevreesd is blijkt uit het volgende vers, waar de Heere zegt: Vreest gij dan nog af te gaan? Zo ga af, gij en uw jongen Pua, naar het leger. Wat de oorzaak van Gideons vrees was? Wel, hij zag op zichzelf en zijn klein leger van 300 man tegenover de 135.000 strijdbare mannen van het vijandelijke leger. Maar Gideon, zou er dan voor de Heere iets te wonderlijk zijn? Dat wist hij wel, maar ook dat geloof is nodig om te **kunnen** geloven. Wat daartoe nodig is? Dat de Heere invloeit, het geloof schenkt, wat toch altijd weer nodig is. Gideon heeft twee dingen mogen leren, wat God Zijn volk leert. Ten eerste: zonder Mij kunt gij niets doen, maar ook ten tweede: ik vermag alle dingen door Christus Die mij kracht geeft. In Christus zijn zij meer dan overwinnaars. De Heere beproefde Gideon hierin wel. Het geloof is een genade die beproefd wordt.

Maar beproeft God? Hij beschaamt nooit! Zijt gij ooit, volk van God, met God beschaamd uitgekomen, al gaat het door de diepte en onmogelijkheid aan uw zijde? Hoe duidelijk

blijkt dat ook hier bij Gideon. Hij moet aftrekken naar het leger in deze nacht door God bepaald, met zijn jongen Pua. En daar zal de Heere hem uit de mond van de vijand laten horen hoe vreesachtig zij zijn, nu zij gehoord hadden dat Israëls leger zich tot de strijd heeft opgemaakt. Zij voelen zich reeds verslagen.

Zie, daar gaat Gideon met zijn jongen en zij komen in de nacht bij de schildwachten aan, die hen niet hebben opgemerkt. En dan zegt de een tegen de ander dat hij een droom heeft gedroomd. Hij zag een geroost gerstenbrood dat zich wentelde in het leger der Midianieten. Het kwam tot aan de tent en sloeg haar dat zij viel en keerde haar om. Gideon en zijn jongen hebben dat gehoord en of zij verstaan hebben wat de betekenis daarvan was? Dit is zeker: God doet geen half werk en Hij geeft de verklaring er bij uit de mond van de andere soldaat. Hoor: Dit is niet anders, zegt zijn metgezel, dan het zwaard van Gideon, de zoon van Joas, de Israëlietische man. God heeft de Midianieten en dit ganse leger in zijn hand gegeven. Zelfs de vijanden moeten bekennen, dat het

Inhoud	
Meditatie: Gideon door de Heere gesterkt voor de strijd	1
Bijbelstudies: Een wenend volk opgewekt tot blijdschap (1)	3
Wie vergeeft de zonden	4
Over het Heilig Avondmaal (3)	6
Augustinus - kerkvader tussen de oude en de nieuwe tijd (3)	7
Boekennieuws	9
Kerknieuws	9
Berichten	10
Predikbeurten	11

DE SAAMBINDER
Kerkelijk weekblad
der Gereformeerde Gemeenten.

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofdredacteur: ds. A. Moerkerken.

Bijdragen van medewerkers en boeken ter recensie aan:
ds. A. Moerkerken,
Händelstraat 1,
2901 JC Capelle aan den IJssel,
tel. 010-4472388, fax 010-4472263.

Redacteur: ds. G.J. van Aalst.
F. Bolstraat 12, 2981 CC Ridderkerk
tel. 0180-425915.

Kerkelijk nieuws en berichten aan:

redactie-secretaris: C.G. van Es
Ronsseweg 527,
2803 ZJ Gouda,
tel. 0182-571292, fax 0182-533928.

Abonnementen, adreswijzigingen,
predikbeurten en beroepingswerk
aan:

De Saambinder - abonnementen,
Postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599.
Postbankno. voor
abonnementsgelden: 64327.

Alle advertenties aan:

Administratie van de Saambinder:
J. Honkoop, Jan Willem Frisohof 53,
2517 LA 's-Gravenhage,
tel. 070-3514465, fax 070-3512718.
Postbankno. 256686.

Correspondentie-adres
Noord-Amerika:

Mr. Clarence Bleeker
1233 Leffingwell Av, N.E.,
Grand Rapids, Michigan,
U.S.A. 49505.

Abonnementsprijs
bij vooruitbetaling:

voor Nederland: € 11,- per halfjaar
(te betalen per 1 april en 1 oktober
d.m.v. een acceptgiro)

voor het buitenland:

Luchtpost:

Amerika \$ 56,-, Canada \$ 68,-.

Zeepost:

Amerika \$ 49,-, Canada \$ 59,-.

Advertenties € 0,50,- per mm.

Familieberichten

€ 0,40,- per mm.

Deze prijzen zijn excl. 19% btw.

Advertenties dienen uiterlijk
donderdagmorgen in bezit van de
administratie te zijn.

Faxberichten vrijdag voor 12 uur.

Rouwadvertenties tot uiterlijk
maandagmorgen 12 uur (telefonisch).

De redactie kan niet aansprakelijk
worden gesteld voor de inhoud van de
advertenties en de ter recensie
aangeboden boeken.

dan voor hen een verloren zaak is.

De Heere regeert en Hij is met heerlijkheid bekleed, de Heere is bekleed met sterkte, Hij heeft Zich omgord, Hij is een Krijgsmann, Heere is Zijn Naam. God had die man doen dromen tot bemoediging van Gideon en tot nut van Zijn volk Israël. Hij regeert en beheerst de geest der mensen. Niet dat een mens aan dromen zaligmakende waarde moet hechten, want ze komen door veel bezigheden en wat een mens soms bezet, waarover hij bekommerd is, daar kan hij 's nachts van dromen. Wij hebben het profetisch Woord dat zeer vast is, en gij doet wel dat ge daarop acht hebt. God werkt tot zaligheid van zondaren door Zijn Woord en Geest.

Maar hier wil de Heere dit gebruiken tot bemoediging van Gideon, Zijn knecht. En dan lezen wij: 'En het geschiedde als Gideon de vertelling des drooms hoorde, zo aanbad hij'. De kanttekening zegt bij deze woorden: 'Dat is, boog hij zich, erende en dankende God, vanwege Zijn wonderlijke regering en deze troost'. De Heere neemt de vrees weg en geeft Gideon, daar in de nacht bij het vijandelijke leger, dat hij zich voor Hem mag buigen en Hem aanbidden, dat is Hem verheerlijken. En wat is dat, God aanbidden? O, dat is eeuwigheidswerk. Dat is in beginsel doen wat in de eeuwigheid door de ganse schare der gezaligden zal mogen gedaan worden, als zij verlost zullen zijn van zichzelf, van alle eigen bedoelingen: God volmaakt de lof en eer toebrenge.

De Heere heeft het aan Johannes op Patmos getoond: de schare voor de troon. En wat deden ze? Zij aanbaden God. Daarvan zegt Paulus: geen oog heeft het gezien, geen oor heeft het gehoord en het is in het hart van een mens niet opgeklimmen wat God bereid heeft, die Hem liefhebben. Gideon werd door God bemoedigd, uit de mond van de vijand mocht hij horen dat de overwinning zeker en hem gegeven was. Gideon hoorde het en hij geloofde dat Israël als uit de dood zou opstaan.

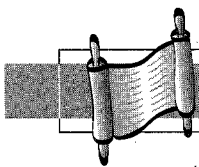
En gelijk hij daarover God mocht aanbidden, zo leert God Zijn volk

Hem aanbidden voor de opstanding uit de geestelijke dood.

Dat God die weg heeft uitgedacht van eeuwigheid, om in Adam doodgevallen zondaren levend te maken, op grond van Christus' voldoening aan het recht Gods. Hij heeft Zich daartoe gegeven tot in de dood, maar meer, als God verheerlijkt is en de zaligheid van Zijn kerk is verworven, is Hij ook uit de dood opgestaan en is Hij uitermate verhoogd, om Zijn verworven weldaden door de Heilige Geest toe te passen. Ziedaar, Gods volk wordt zalig omdat God het wil. Hierin is de liefde, niet dat wij God liefgehad hebben, maar dat Hij ons heeft liefgehad en Zijn Zoon in de wereld heeft gezonden opdat wij zouden leven door Hem.

Daar zal God alleen de eer van ontvangen. O, het is wat voor de mens, dat al het zijne voor God geen waarde heeft, dat al onze gerechtigheden voor Hem zijn als een wegwerpelijk kleed. Anderzijds, en dat moge de Heere een ieder van ons uit genade leren, dat juist omdat het uit genade is, een mens nog zalig kan worden. De Heere verlost Israël niet omdat zij het er zo goed hadden afgebracht, omdat zij het er naar gemaakt hadden, maar alleen om Zichzelfs wil. Maakt dit dan geen zorgeloze en goddeloze mensen? Nee, want dat zijn we van nature, dat kan en zal de leer der waarheid ons niet maken. Maar het **misbruik** van de leer der vrije genade maakt de mens wel zorgelozer en goddelozer en daar beware ons de Heere voor. Hij doe ons acht hebben op Zijn Woord als op een licht dat in een duistere plaats schijnt, opdat de dag der verlossing genadig ook voor ons mocht aanbreeken. Want al wat Gij wrocht, zal juichen tot Uw eer. En Gideon? Hij ging met zijn jongen Pua terug naar zijn leger en zei: 'maak u op, want de Heere heeft het leger der Midianieten in ulieder hand gegeven'. De Heere is aan de spits getreden. Hij zal Zijn Israël verlossen uit al hun benauwdheden en van al hun vijanden. Wacht dan, ja wacht, verlaat u op de Heere.

Yerseke, ds. Chr. van der Poel.

Een wenend volk opgewekt tot blijdschap

Nehemia 8

(1) De eerste dag van de zevende maand

De muur rondom Jeruzalem was voltooid. De Heere had de arbeid aan de muur gezegend, ondanks alle pogingen van satan om het werk te verstoren. En nu brak er een bijzondere dag aan: "Als nu de zevende maand aankwam, en de kinderen Israëls in hun steden waren, zo verzamelde zich al het volk als een enig man op de straat voor de Waterpoort." (vers 1 en 2). De eerste dag van de zevende maand, de maand Tisjri, was een bijzondere dag. Het was de Joodse *nieuwjaarsdag*. Het was het begin van het zogenaamde economische jaar. Het "kerkelijk" jaar werd gerekend in het voorjaar te beginnen. Volgens Flavius Josephus gold voor de datering van documenten over koop en verkoop de maand Tisjri als het begin van het jaar. Het was die eerste dag van de zevende maand dus een bijzondere feestdag. Elke nieuwe maand werd onder Israël gevierd, maar er werd extra aandacht gegeven aan de maand, waarmee het nieuwe jaar begon. En zeker was dat nu het geval, omdat de muur voltooid was. Jeruzalem straalde weer iets uit van de oude glorie. Maar wat zou de toekomst brengen? Dat is een vraag, die op ons af kan komen als er een nieuwe levensperiode aanbreekt. Het is ook een vraag, die aan het begin van een nieuw jaar op ons kan afkomen. Dan is er geen betere weg dan het Aangezicht des Heeren te zoeken. Dat deed ook het volk, dat zich verzamelde op de straat voor de Waterpoort.

Een vraag naar het Woord des Heeren

Het verzamelde volk bij de Waterpoort kwam met een vraag: "En zij zeiden tot Ezra, de schriftgeleerde, dat hij het boek der Wet van

Mozes zou halen, die de Heere Israël geboden had." (vers 2). Het volk ging dus op die nieuwjaarsdag vragen naar het Woord des Heeren. Wat is het een goede zaak om een nieuw jaar te beginnen met het Woord Gods. Het volk had blijkbaar behoefte om de Heere te zoeken en Hem te erkennen voor alles wat Hij bij de herbouw van Jeruzalems muur geschonken had. In ieder geval, zij vroegen Ezra naar het Woord en de Wet van God. Hij moest hen dat Woord voorlezen. Ezra was dertien jaar tevoren naar Jeruzalem gekomen. We zouden hem de *geestelijke leider* van het volk kunnen noemen. Hij had geijverd voor het geestelijk herstel van Israël. Hij was de man van het onderzoek van Gods Woord en Wet. Ezra wordt hier dan ook aangeduid als "schriftgeleerde". Naast Ezra was Nehemia de *politieke leider*. Nehemia was de man van de praktijk, de man van het doortastende optreden. Ezra stond daartegenover meer op de achtergrond als een stille en diepzinnige man in zijn studie en onderzoek van de Woorden Gods. De Heere geeft zowel Ezra's als Nehemia's. Een land, een volk, een kerk, hebben beiden nodig. Een Nehemia om de muur te bouwen en een Ezra om het volk met Gods Woord en Wet bekend te maken. In het Koninkrijk Gods heeft ieder zijn plaats en taak en talenten. Daarin zien we de wijsheid Gods, Die geen mensen nodig heeft, maar wel mensen gebruiken wil en op hun plaats zet.

Het Woord Gods door Ezra voorgelezen

Wat moet de vraag van het volk voor Ezra een zaak van blijdschap zijn geweest. Daarom immers was hij naar Jeruzalem gekomen om het volk te onderwijzen in Gods Woord en Wet. En nu vroeg het volk zelf ernaar. Het is een wonder als men-

sen gaan vragen naar het Woord des Heeren. Zo gebeurt het soms op zendingsvelden. Daar zijn soms dorpjes, diep in de bush, die gaan vragen of men ook daar het Woord wil komen brengen. Maar hoe is dat bij ons? Waarderen we nog, dat we het Woord mogen hebben en dat we in alle vrijheid nog mogen opgaan onder de prediking? Of vinden we het allemaal zo gewoon? Laten we toch oog hebben voor het oordeel van de *gewenning*. Een mens kan zo gewend raken aan Gods onverdiende weldaden. Een mens kan ook zo gewend raken aan het Woord, aan de waarschuwingen en de nodigheden van dat Woord. We laten het maar over ons heen komen en langs ons heengaan, alsof er geen eeuwigheid aanstaande is. In Jeruzalem gingen men vragen naar het Woord. Zijn er onder ons jongeren en ouderen, die vragen naar het Woord? Dit is zeker, als wederbarende genade in het hart verheerlijkt wordt, dan komt er in dat hart een hongeren naar het Woord Gods, dan krijgen we dat Woord zo hartelijk lief, zowel in zijn nodigheden als in zijn bedreigingen. Ezra las dan ook het volk de Wet Gods voor, daaronder moeten we verstaan de vijf boeken van Mozes. En in die vijf boeken van Mozes vinden we Wet en Evangelie, Adam en Christus, want ze staan ook vol heenwijzingen naar Christus. "En hij las daarin voor de straat, die voor de Waterpoort is, van het morgenlicht aan tot op de middag, voor de mannen en vrouwen, en de verstandigen; en de oren des gansen volks waren naar het wetboek" (vers 4). Ezra las dus niet voor in de tempel, maar op het plein bij de Waterpoort. Zo kon ieder het horen, mannen, vrouwen en "verstandigen", dat wil zeggen, degenen die het begrijpen konden. Gods Woord mag niet opgesloten worden in de kerk. Het is niet iets voor het privé-terrein alleen, zoals velen in onze tijd zeggen. Het mag, ja, het moet ook worden gehoord op het plein bij de Waterpoort, dat wil zeggen in het *publieke leven*. Het Woord is bestemd voor alle levensterreinen.

De preekstoel in het midden

Ezra las de Wet voor vanaf een hoge houten stoel (vers 5). Wij zouden die stoel een preekstoel noemen. Waarschijnlijk moeten we denken aan een hoog platform, waarop hij

stond. Ezra's houten stoel predikte Gods bemoeienissen met Zijn volk. Elke preekstoel, met daarop een prediker die het Woord Gods brengt, is een bewijs, dat de Heere nog werken wil, dat Hij nog bemoeienissen met ons houden wil. Hebt u zo wel eens naar de preekstoel gekeken? Die preekstoel van Ezra stond hier in het middelpunt. En zo moet het ook. In de Roomse kerk ging de preekstoel aan de kant en kwam het altaar in het midden. Maar de Reformatie heeft de preekstoel weer in het midden gezet. Want de prediking van het Woord is het grote middel, dat de Heere gebruiken wil om Zijn Koninkrijk uit te brengen en zondaren te trekken tot Christus. Als het Woord wordt weggenomen, dat valt

alles weg. Het geloof is door het gehoor en het gehoor door het Woord Gods. Als de Heere zondaren bekeert, dan worden die zondaren met heel hun bestaan op dat Woord betrokken. De Heere maakt altijd *schriftuurlijke christenen*, die met de dichter gaan vragen: Maak in Uw Woord mijn gang en treden vast. Let er daarbij op, dat Ezra stond op een *hoge* houten stoel. Waarom zo hoog? Wel, opdat ieder het zou kunnen horen. Nooit kan het Woord des Konings hoog genoeg verheven worden. Nooit kan hoog genoeg worden opgegeven van die éne Naam tot zaligheid.

(Wordt vervolgd)
Zeist, ds J.J. van Eckeveld.

offer van Zijn Zoon de schuld kan *vergeven*. Het komt Hém toe, Rechter te zijn. De rechtvaardigmaking is een rechterlijke daad van God, waarbij de Vader als Rechter optreedt. Met nadruk leert Gods Woord ons dat het *God is Die rechtvaardig maakt* (Romeinen 8:33). In één adem zegt de apostel Paulus daarna dat het 'Christus is Die gestorven is, ja, wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt'. Het zou geheel strijden met het betoog van de apostel als we hier gewoonweg zouden willen lezen dat het *Christus is Die rechtvaardig maakt*. Wat we dan doen, is het *vonnis* van de rechtvaardigmaking – dat de Vader toekomt – en de *grond* van de rechtvaardigmaking – die door Christus is gelegd, zie kanttekening 98 – verwisselen!

Leerzaam is ook de geschiedenis die we lezen in Zacharia 3. Het is het vierde nachtgezicht van de profet Zacharia. Josua, die in de tweede helft van de zesde eeuw voor Christus hogepriester was, staat in dit visioen met vuile klederen voor het Aangezicht van de 'Engel des HEEREN'. Wie enigszins in Gods Woord thuis is, zal wel weten dat met deze laatste aanduiding steeds Christus, de Zoon van God, wordt bedoeld. Nu staat de satan aan Josua's rechterhand, 'om hem te wederstaan'. Opmerkelijk is dan vers 2: 'Doch de HEERE zeide tot de satan: De HEERE schelde u, gij satan! Ja, de HEERE schelde u, Die Jeruzalem verkiest; is deze niet een vuurbrand, uit het vuur gerukt?' We hebben hier één van de verzen in de Schrift, waarin de Naam HEERE tweemaal wordt gebruikt, terwijl dit duidelijk ziet op twee Goddelijke Personen. De kanttekenaar merkt bij de eerste maal dat deze Naam wordt genoemd ('doch de HEERE zeide tot de satan') op: 'Te weten de Zoon Gods, Die hij tevoren de Engel des HEEREN genoemd heeft'. Bij de tweede vermelding van die Naam ('de HEERE schelde u') zegt kanttekening 9: 'Dit is God de Vader'. Het is heel duidelijk dat onze statenvertalers hier de Zoon Gods als Advocaat aanmerken en God de Vader als Rechter, Die de satan scheldt (veroordeelt).

3. Maar wat betekenen dan de hierboven aangehaalde woorden uit

Wie vergeeft de zonden?

Regelmatig duikt tegenwoordig de vraag op of het wel juist is om te zeggen dat God de Vader de zonden vergeeft en niet de Heere Jezus. Men meent uit de Schrift aan te kunnen tonen dat die gedachte onjuist is. We willen daar eens over denken. Eerst wil ik de argumenten noemen van hen die menen dat Christus de zonden vergeeft en niet (alleen) God de Vader. Vervolgens willen we die argumenten toetsen. Tenslotte willen we de vraag onder ogen zien wat de mogelijke achtergronden zijn van vragen als deze.

Eerst dan de *argumenten*. Het is te begrijpen dat men zich voor de gedachte dat Christus de zonden vergeeft vooral beroept op de bekende geschiedenis uit Markus 2 (Mattheüs 9, Lukas 5) van de verlamde die door vier mannen gedragen werd. De Heere Jezus zegt in die geschiedenis dat *de Zoon des mensen macht heeft om de zonden op de aarde te vergeven*. En uit de hele geschiedenis blijkt dat Hij die macht niet alleen hééft, maar ook *oefent*. Deze geschiedenis vormt wel het belangrijkste argument voor de stelling. Daarnaast worden teksten genoemd waarin de *eenheid tussen de Vader en de Zoon* wordt beklemtoond, zoals Johannes 14:9 ('Die Mij gezien heeft, die heeft de Vader gezien'). Tenslotte merkt men nogal eens op

dat onze oude gereformeerde theologen nooit zouden hebben geleerd dat alleen de Vader de zondaar vrijspreekt. Men meent in zulke gedachten onschriftuurlijke elementen aan te treffen en spreekt van 'gemeentetheologie'.

We willen deze dingen eens onderzoeken en de argumenten *toetsen*. Graag doe ik dat puntsgewijs.

1. We moeten er goed erg in hebben dat er reeds in de Raad des vredes een heilige onderhandeling is geweest tussen de drie Goddelijke Personen. Hierbij trad niet de Zoon of de Heilige Geest, maar in het bijzonder de *Vader* op als de Handhaver van de Goddelijke gerechtigheid. De vraag: 'Wie is hij, die met zijn hart borg worde, om tot Mij te genaken?' is een vraag die God de *Vader* stelt. Men zie Jeremia 30:21, met de prachtige kanttekeningen. Christus wordt daar zelfs uitdrukkelijk in kanttekening 49 als *Advocaat* aangeduid. En dat een advocaat niet de taak van een rechter heeft – vrijspreken – zal iedereen duidelijk zijn. Het komt mij vreemd en ook onbijbels voor om deze dingen om te draaien.

2. Het is voluit schriftuurlijk om te stellen dat God de Vader niet alleen de door de zonde beledigde Goddelijke gerechtigheid *handhaaft*, maar dat Hij ook op grond van het

Markus 2, dat de 'Zoon des mensen macht heeft om de zonden op de aarde te vergeven'? We moeten goed in het oog houden waarom het in deze geschiedenis gaat. Niet de rechtvaardigmaking van de zondaar is het hoofdthema, maar de vraag naar de volmacht van Christus. Hij heeft tot de verlamde man, die door vier vrienden aan Zijn voeten was neergelaten, dat wondere woord gesproken: 'Zoon, uw zonden zijn u vergeven'. Sommige schriftgeleerden namen daar hevig aanstoot aan. Zij menen dat Christus godslasteringen spreekt. Wie kan de zonden vergeven dan alleen God? De Heere Jezus spreekt dat laatste niet tegen! Waar het echter om gaat, is dat zij niet willen geloven dat Hij een Goddelijk Persoon is. Zijn *Godheid* is in het geding! Met nadruk verzekert Hij dan dat Hij, de Zoon des mensen, *macht* heeft om de zonden op de aarde te vergeven. Het woord *macht* is de vertaling van het Griekse woord *eksousia*, dat zoveel betekent als volmacht, bevoegdheid. Als Goddelijk Persoon heeft Christus die bevoegdheid. Toch is hiermee niet alles gezegd. Mag ik een voorbeeld gebruiken? Als de vraag gesteld wordt of Christus de wereld heeft geschapen, zal het antwoord zeker bevestigend moeten zijn. Immers, 'alle dingen zijn door Hetzelve (het Woord, de Zoon) gemaakt en zonder Hetzelve is geen ding gemaakt dat gemaakt is' (Johannes 1:3). En tóch spreken wij niet van God de Zoon en onze schepping, maar van God de *Vader* en onze schepping. Om het eens iets moeilijker te zeggen – maar hopelijk niet te moeilijk – met de taal van onze oude theologen: in het 'huishoudelijk werk' van de drie Goddelijke Personen, de 'oeconomia' van de Drie-eenheid, wordt aan Elk van de drie Personen een eigen werk toegeschreven. Zo schrijven wij in het werk van de schepping de tot stand bringing van hemel en aarde aan de *Vader* toe en in het werk van de herschepping de vrijspraak van de zondaar ook.

4. Dit brengt ons op het volgende: de woorden in de Schrift die de *eenheid tussen de Vader en de Zoon* benadrukken, zoals Johannes 10:30 ('Ik en de Vader zijn één') en Johannes 14:9 ('Die Mij gezien heeft, die heeft de Vader gezien'). Deze teksten kunnen en mogen nooit worden gebruikt

om de heilige orde die door God Zelf in het 'huishoudelijk werk' van de drie Personen is gelegd, te ontkennen. Deze teksten bedoelen wél de Wezenseenheid tussen de *Vader* en de *Zoon* te benadrukken. Ook leren deze woorden ons dat wij nooit een *scheiding* mogen maken tussen wat de *Vader* doet en wat de *Zoon* en de *Heilige Geest* doen. Om nog eens onze oude gereformeerde theologen te citeren: alle werken van de Goddelijke Drieënheid naar buiten toe (de 'opera ad extra') zijn *ongescheiden*. Daarom heeft de *Zoon* van God wel degelijk (als Goddelijk Persoon) *mácht* om de zonden te vergeven, maar het is het *eigenlijke* werk van de *Vader*. In dit licht hebben we kanttekening 18 bij Zacharia 3:4 – de zojuist aangehaalde geschiedenis van Jozua met zijn vuile klederen – te zien, waar gezegd wordt dat Christus 'de zonden vergeeft en de onrechtvaardige rechtvaardig spreekt'.

6. En onze gereformeerde theologen? Weten die er niet van dat het de *Vader* toekomt om de zonden te vergeven? Kom nu toch. We behoeven alleen maar te wijzen op Zondag 23, waar gezegd wordt dat de rechtvaardigmaking van de zondaar hierin bestaat dat God (en hier wordt zonder twijfel de *Vader* bedoeld) de genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus toerekent. Let op het onderscheid tussen de Persoon Die toerekent en de Persoon Wiens verdiensten wórdén toegerekend! Hetzelfde onderscheid vinden we in Zondag 51. Eigenlijk behoeven we hier heel weinig woorden aan te besteden: in de gereformeerde theologie is het vanouds een onomstreden zaak dat in de rechtvaardigmaking van de zondaar de *Vader* de *Rechter* is. Denk bijvoorbeeld nog aan het hoofdstuk uit Hellenbroeks vragenboekje; lees ook maar eens de indrukwekkende tweede preek in Comrie's *Eigenschappen des geloofs*.

7. Tenslotte: wat is toch de *achtergrond* van vragen als deze? Soms zullen zulke vragen opkomen uit een zekere onkunde. De bedoeling hoeft niet altijd verkeerd te zijn. Soms echter staan ze in het kader van een kritische instelling ten opzichte van de onder ons gangbare prediking. Men stoot zich dan aan sommige uitdrukkingen die in de

prediking nogal eens worden gebezigd en die behoren tot het bevedelijke leven dat vanouds onze gemeenten heeft gekenmerkt. Men staat dan niet zelden klaar met kwalificaties als systematisering en schematisering van de bekeringsweg en houdt eenvoudigweg het spreken over een doorleving van de rechtvaardigmaking in de vierschaar der consciëntie voor onbijbelse 'gemeente-theologie'. Ik hoop met het bovenstaande te hebben aange-toond dat zulke verwijten niet alleen onbillijk, maar ook ongegrond zijn. Tenslotte nog één opmerking over deze zaak: soms hoort men wel beweren dat het spreken over God de *Vader* als *Rechter* tekort zou doen aan het volkomen borgwerk van Christus. Heeft het geloof, zo zegt men, dan aan Christus niet genoeg? Moet er dan naast en bóven de gerechtigheid van Christus nog zo iets komen als het spreken van de *Vader* in het hart? Ik kan er niets aan doen, maar ik vind dit vreemde redeneringen. Met hetzelfde recht zou men kunnen zeggen dat de discipelen die na de hemelvaart van Christus in Jeruzalem de komst van de Heilige Geest verwachtten, er verkeerd aan deden dat te doen. Ze hadden immers genoeg moeten hebben aan het borgwerk van Christus? Men vergeet dan wat de ouden zo vaak hebben gezegd, namelijk dat er na ontvangen genade steeds 'nog meer te verkrijgen' is. Natuurlijk heeft een zondaar die Christus tot zijn deel mag hebben, alles wat voor tijd en eeuwigheid van node is. Maar er is in het geestelijk leven een onderscheiden kennen van de drie Goddelijke Personen. Ds. G.H. Kersten schrijft in zijn catechismusverklaring bij Zondag 23: 'Het is daar, waar wij geheel ten einde zijn van alle uitvluchten, waar ons alle steunsel in de mens ontnomen wordt, dat ons Christus, de hemelse Advocaat wordt ontdekt (...). Gelijk iemand die voor de aardse rechter gedagvaard wordt, met zijn advocaat onderhandelt, en doordat deze voor zijn zaak goede verwachtingen koestert, bemoedigd wordt, zo onderhandelt Gods volk door het geloof met Christus en grijpt het moed ter behoudenis, omdat Hij het inleidt in Zijn borgwerk en van het algenoegzame tot volkomen voldoening der zonden Zijn volk overtuigt (...). En toch... de rechtvaardiging des zondaars, de

vrijspraak van schuld en straf is niet Zijn werk, maar het werk Zijns Vaders. Niet de Advocaat, doch de Rechter spreekt de beschuldigde vrij. Vele zielen, voor wie dit verborgen bleef, verkeren dan ook menigmaal in grote bestrijding; het is of Gods toorn op hun ziel nog brandt en het recht Gods hen nog zal verdoe-

men...'. Tot zover ds. Kersten. Zó is onder ons vanouds altijd geleerd. Wie dit loslaat, onthoudt Gods kinderen veel onderwijs en verliest ook het zicht op de standen in het genadeleven.

Capelle aan den IJssel,
ds. A. Moerkerken

len ook bang zijn om anderen door ons gedrag of door onze kleding te ergeren. Het is niet onbelangrijk hoe men aan de tafel des Heeren aankomt. Dat behoort te zijn met een honger en dorst naar de gerechtigheid van Christus, maar ook degelijk gekleed. Onder degelijk gekleed versta ik dan zo gekleed te gaan dat we goed weten dat we voor het heilig aangezicht des Heeren treden. Als we voor een bruiloft worden uitgenodigd dan zal menigeen daarvoor zijn beste kleren uit de kast halen, opdat hij voor het bruidspaar niet tot een aanstoot zal zijn. Zouden we dat dan niet moeten doen voor het aangaan aan de tafel des Heeren? Moet het dan allemaal zwart zijn? Dat hoort u mij niet zeggen. En bovendien is zwarte kleding, vooral als daarin de laatste mode wordt gevolgd, niet altijd een voorbeeld van zedelijkheid en degelijkheid. Ik geef geen kledingvoorschriften, maar ik hoop dat u, avondmaalgangers en niet-avondmaalgangers, het voorgaande wilt lezen en ter harte nemen. Laat toch alle wereldgelijkvormigheid onder ons niet gevonden worden. Ik las van een vroegere emerituspredikant. Hij kon door lichamelijke omstandigheden 's zondags niet meer naar de kerk komen. Wanneer echter het Heilig Avondmaal werd bediend, dan liet hij zich naar de kerk dragen. Met geheel zijn hart begeerde hij de dood des Heeren te verkondigen, totdat Hij komt. Als hij aankwam was er volgens zijn eigen getuigenis soms veel vrees, ofschoon hij wist dat de Heere hem had getrokken uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. Maar hij kwam wel aan. En hoe kwam hij dan? Hij kwam aan .. in zijn trouwpak. Daarmee wilde hij uitbeelden dat hij mocht weten uit genade in ondertrouw te zijn met de hemelse Bruidegom.

Haardracht

Over levensstijl valt te twisten. Er is al wat afgetwist in de kerkgeschiedenis over zaken waar de Bijbel geen duidelijke voorschriften geeft. Dan moeten we de strijd maar reserveren voor andere en wezenlijker dingen. Over de haardracht van de vrouw is de Bijbel echter *niet* onduidelijk. Ik citeer met toestemming een stukje uit een artikel dat ds. P. de Vries al weer enige tijd geleden schreef in de *Gezinsgids*:

'Hoe ligt dat nu met het lange haar

Over het Heilig Avondmaal

(3) *Hoe is een ware Avondmaalganger?*

Bij de beschouwing over deze vraag maak ik een onderscheid tussen het ogenblik van de bediening van het Heilig Avondmaal en het leven van de avondmaalganger in het algemeen, met als gemeenschappelijk vertrekpunt dat leer en leven met elkaar in overeenstemming moeten zijn. En dat niet alleen rond de bediening van het Heilig Avondmaal. Dus wat ik hier zeg, geldt naar mijn mening ook los van het Heilig Avondmaal. Het Heilig Avondmaal is heilig, de dienst des Heeren is heilig, de Koning van de Kerk is heilig, dus moeten ook de onderdanen heilig zijn.

Onze houding

Dus eerst iets over het aangaan aan het Heilig Avondmaal. Het is groot als uit onze houding iets mag blijken van de verwondering dat de Heere uit soevereine genade naar een ellendige en zwarte zondaar heeft willen omzien. Want ons Avondmaalsformulier zegt het, dat zij die het leven buiten zichzelf in Jezus Christus zoeken, daarmee bekennen dat zij midden in de dood liggen. Zou er dan geen verwondering en aanbidding in het hart zijn over zoveel goeds dat de Heere tegenover zoveel bedreven kwaad wil schenken in de Zoon van Zijn liefde? Nu zal het de ene keer aan het Avondmaal anders zijn dan de andere keer. De ene keer zal meer het gewicht en de vuilheid van de zonde gevoeld worden, de andere keer zal meer het geloof gericht zijn op Christus en Zijn weldaden. Dat moge onderscheiden zijn, maar ik denk dat als Gods kind op zijn plaats is, hij bij elke avondmaalsgang iets beleeft van het wonder. Dat zal er van weerhouden om gemaakt te doen, zowel naar de ene zijde als naar de andere zijde.

Het zal er van weerhouden om zowel gemaakt ootmoedig te doen als geveinsd vrolijk te doen. De Heere maakt Zijn kinderen oprecht, ook in het schreien van hun tranen aan de tafel des Heeren. Dat daarbij velen die zien als een uiting van alleen droefheid in plaats van als een vermenging van zondetranen, liefdetranen en vreugdetranen, doet daaraan niet af.

Kleding

Dan een ander punt. De kleding, waarmee sommigen aan de tafel des Heeren aanzitten, getuigt van weinig besef van de heiligheid van het sacrament. Er is in dit opzicht veel verschil met vroeger. Nu is niet alles wat men vroeger deed goed. Maar als ik denk aan zo'n twintig jaar geleden, dan haalde niemand het toen in zijn hoofd om met vrijetijdskleding aan de tafel des Heeren aan te zitten. Trouwens, niemand haalde het in het hoofd om daarmee naar de kerk te gaan, want ten diepste is er geen verschil. We haalden onze vrijetijdskleding toen alleen uit de kast als we de tuin gingen doen of iets dergelijks. Maar het zou niet in ons opgekomen zijn om daarmee naar de kerk te gaan, laat staan aan het Avondmaal des Heeren deel te nemen. Ik weet dat ik op dit punt direct tegengeworpen kan krijgen dat het toch niet in de kleding zit. Nee, het zit niet in de kleding, want achter een zwart pak of een zwarte jurk huist een even boos en arglistig hart als achter een T-shirt. En toch blijf ik volhouden dat het uiterlijk iets weerspiegelt van het innerlijk. Het heeft alles te maken met eerbied voor Gods instellingen. Als er iets van de vreze des Heeren in ons hart mag leven dan zullen we er ons voor hoeden om de Heere waarin dan ook maar te bedroeven. We zul-

van de vrouw en het dragen van een hoofddeksel in de eredienst? Over deze zaken doet de Bijbel wel een uitspraak en wel in 1 Korinthe 11. We lezen daar dat het dragen van lang haar een eer is voor de vrouw. Dat stond ook in de gemeente van Korinthe niet ter discussie. Wel waren er vrouwen die hun hoofd niet dekten ten tijde van de samenkomsten van de gemeente. Paulus schrijft aan de gemeente dat dit gelijk staat aan het afsnijden van het haar. Vanuit het dragen van lang haar door de vrouw als teken van eer, roept de apostel de vrouwen van de gemeente van Korinthe ertoe op hun hoofd tijdens de samenkomsten van de gemeente te dekken. Uit de woorden 'om der engelen wil' blijkt van hoe groot belang Paulus deze zaak acht. De engelen verblijden zich als Gods wil op aarde gedaan wordt. In het bijzonder zijn ze betrokken bij de christelijke gemeente en de samenkomsten daarvan. Wanneer vrouwen geen lang haar dragen of hun hoofd niet dekken tijdens de samenkomsten van de gemeente, getuigt niet alleen Christus maar getuigen ook de engelen tegen deze daad van ongehoorzaamheid.

Waarom schrijf ik deze dingen? Allereerst, omdat God ze in Zijn Woord aan ons heeft geopenbaard. In de tweede plaats omdat ze meer dan één kerkelijke gemeente in ons vaderland aangaan. Er zijn nog vele gedoopte vrouwen en gedoopte meisjes die zich niet versieren met wat de Bijbel het teken van eer van de vrouw noemt, of die geen hoofddeksel in de erediensten van de gemeente dragen. Dat geldt helaas ook voor vrouwen die ten Avondmaal gaan. Als mensen daarmee alleen ambtsdragers of medechristenen een verdriet zouden doen, zou dat tot daaraan toe zijn, maar vanuit 1 Korinthe 11 moet ik degenen die het aangaat, erop wijzen dat zij de Heere daarmee een verdriet doen. Dat is veel ernstiger. Het kenmerk van een ware christen is dat hij of zij Gods Woord onvoorwaardelijk gehoorzaamt en Gods wil begeert te doen. Wij kunnen onwetend zaken die tegen Gods wil zijn doen of zaken die wel naar Gods wil zijn laten. Daarmee blijft datgene wat verkeerd is, verkeerd, maar het is anders als we wel van dingen op de hoogte zijn. Jakobus schrijft: 'Wie dan weet goed te doen en niet doet, dien is het zonde'. Ook voor deze zaak geldt:

'Wat vreë heeft elk, die Uwe wet bemint, zij zullen aan geen hinderpaal zich stoten'.

Wij leven in een tijd waarin mensgerichte godsdienst alom ingang vindt. Een godsdienst met vaak veel gevoel, maar een godsdienst zonder besef van Gods heiligheid en zonder eerbied voor Gods Woord en Zijn inzettingen. Ik heb in den lande al meer dan eens moeten constateren dat vrouwen en meisjes die ik eerst lang haar zag dragen, hun lange haar hebben laten afknippen. Van de ernst die er eerst nog was, is weinig meer over. Wat men inmiddels dan wel doet, is ten avondmaal gaan. Vraag je naar de achtergrond van de dingen, dan hoor je dat mensen geleerd hebben in de vrijheid te staan. Ze weten dat het niet allemaal in het uiterlijke zit enzovoort.

Bij deze gedachtegangen moet ik niet alleen vraagtekens plaatsen, ik moet hier ernstig tegen waarschuwen. Ik kan alleen maar zeer bevreesd zijn dat mensen zich zo bedriegen voor de ontzaglijke eeuwigheid. De ernst die er nog was, is verdwenen en heeft plaats gemaakt voor het roemen in goedkope genade die geen genade is.' Tot zover ds. De Vries.

Ik zou daar nog het volgende aan toe willen voegen. De vrouw heeft het voorrecht gekregen, het is haar gegeven het haar lang te dragen, de natuur

leert het, volgens 1 Korinthe 11:15. Het is haar een eer (Grieks: doksa), een teken van heerlijkheid (1 Korinthe 11:14,15). Het lange haar is iets wat de vrouw tegenover de man nu bijzonder als vrouw doet uitkomen. Het is overigens niet iedere vrouw gegeven zodanig lang haar te hebben dat het een sieraad is. Dat kan verdriet genoeg geven in het leven. Dat het haar verzorgd moet worden, verbiedt Paulus ook niet in 1 Korinthe 11. Maar wat Paulus beslist veroordeelt - en dat gold niet alleen voor zijn tijd - is dat de vrouw zich in haardracht aan de man gelijk zou maken. Dat we de lengte van het haar van een vrouw niet in centimeters of zelfs millimeters moeten gaan vastleggen, is duidelijk, maar de lengte is geen onverschillige zaak. Als Paulus spreekt over de bedekking van het hoofd van de vrouw 'om der engelen wil', dan mogen we dat laatste ook wel toepassen op de haardracht. De kanttekenaren zeggen, dat door onordelijkheid en ongeschiktheid de engelen die in de vergadering der gelovigen aanwezig zijn, bedroefd zouden worden. Laten we voor die droefheid geen aanleiding geven.

(wordt vervolgd)

Capelle aan den IJssel,
ds. W. Silfhout.

Augustinus - kerkvader tussen de oude en de nieuwe tijd

(3)

Bekering

Van beslissende betekenis voor de bekering van Augustinus zijn middelijkerwijs geworden de preken van Ambrosius. Zij hebben zijn laatste innerlijke verzet ondermijnd en ten slotte gebroken. De laatste (vooral intellectuele) wapens werden hem uit handen geslagen. Voordat Augustinus echter definitief overstapt naar het christendom, maakt hij veel strijd door. De Heere maakt plaats voor Zijn eigen werk.

Hij bestudeert in deze periode vooral intensief de brieven van Paulus en die maken grote indruk op hem. De definitieve breuk valt in het jaar 386. Op zekere dag vertoeft hij in zijn tuin in grote vertwijfeling en dan beschrijft hij in zijn *Belijdenissen*:

'En Gij, Heere, hoe lang nog? Hoe lang nog, Heere, zult Gij steeds maar vertoornd zijn? Wees onze oude ongerechtigheden niet indachtig! Want door die oude ongerechtigheden - dat merkte ik - werd ik vastgehouden. En ik stiet maar klaaglijke woorden uit: hoe lang nog, hoe lang nog, dat 'morgen' en weer 'morgen'? Waarom niet meteen? Waarom niet op dit moment een eind aan mijn verfoeilijkheid? Dat zei ik maar en ik schreide maar in bittere vermorzeling van mijn hart. En ineens, daar hoor ik een stem uit een naburig huis, een stem die zingende zei en steeds weer herhaalde, een stem als van een jongetje of van een meisje, ik weet het niet: 'Neem en lees! Neem en lees!' En meteen veranderde mijn gezicht en begon ik ingespannen na te denken

of kinderen bij één of ander spelletje iets van dien aard zingen; het wilde me niet te binnen schieten dat ik het ooit ergens had gehoord. Toen bedwong ik de heftige stroom van mijn tranen en stond op: de enige verklaring die ik kon geven was deze, dat ik van Godswege bevel kreeg om het boek te openen en de eerste passage waar mijn oog op viel te lezen'.

En wat las Augustinus? Het waren de woorden van de apostel: 'Laat ons, als in den dag, eerlijk wandelen, niet in brasserijen en dronkenschappen, niet in slaapkamers en ontuchtigheden, niet in twist en nijdigheid; maar doet aan den Heere Jezus Christus, en verzorgt het vlees niet tot begeerlijkheden' (Rom. 13:13-14). De Heere sprak. Het Woord mocht toegepast worden. De duisternis van zijn weifelen en twijfelen week. Een zoete vrede mocht in zijn hart neerdalen. Het is de beslissende wending geweest in het leven van Augustinus.

Tweede periode

Augustinus wil nu een geheel nieuw leven beginnen. Hij legt zijn ambt als leraar der welsprekendheid in Milaan neer en hij trekt zich dan met zijn moeder en met enkele leerlingen en vrienden op het landgoed van één van zijn vrienden terug, gelegen te Cassiciacum. Hij wilde zich in feite afzonderen van de wereld, waarbij hem het voorbeeld van de kluizenaar Antonius voor ogen stond. Hij besloot ook ongehuwd te blijven.

En dan volgt zijn tweede periode: die van zijn afgezonderde, beschouwende leven (386-391). Op Pasen 387 (hij is dan 33 jaar) doopte Ambrosius hem. Ook zijn begaafde 16-jarige zoon en zijn vriend Alypius werden toen gedoopt. Op dat moment bestaat er voor Augustinus geen zoeken meer en geen twijfel meer. Hij heeft iets ervaren van het woord van Christus: 'Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven' (Matth. 11:28). Maar ook datgene wat hijzelf schreef op de eerste bladzijde van zijn *Belijdenissen*: 'En rusteloos blijft ons hart totdat het zijn rust vindt in u'.

Het is te begrijpen, dat dit alles voor moeder Monica zeer verheugend geweest is. Na de doop van Augustinus besluiten ze om via Rome naar Afrika terug te keren. Maar plotseling wordt Monica dan ziek en ze sterft kort daarna in de havenplaats Ostia. Het is diep verankerd in de her-

innering van Augustinus gebleven, mede door een gesprek over de eeuwigheid met zijn moeder, kort voor haar dood. Ook de *Belijdenissen* getuigen van haar sterven: 'Zo is dan op de negende dag van haar ziekte, in het zesenvijftigste jaar van haar en in het drieëndertigste jaar van mijn leven die godvruchtige en vrome ziel van haar lichaam gescheiden. Ik drukte haar de ogen toe en in mijn binnenste stuwde zich een mateloos grote droefheid op, die in tranen dreigde over te stromen. Maar onverwijd zogen, op een vinnig bevel van mijn geest, de ogen hun waterwel weer op, tot droogwordens toe; en bij die worsteling was ik er bitter slecht aan toe. Op dat ogenblik echter - zij had juist de laatste adem uitgeblazen - begon de kleine Adeodatus klagende kreten uit te stoten; hij werd door ons allen tot bedaren gebracht en zweeg toen. Op die manier werd ook iets kinderlijks bij mijzelf, dat in tranen dreigde uit te breken, door de stem van de man, de stem van het hart, bedwongen en tot zwijgen gebracht. Wij vonden het namelijk ook niet gepast bij dat sterfbed onze deelneming te tonen door schreiende klachten en gejammer, omdat daarmee doorgaans droefheid tot uiting wordt gebracht over een zekere deerniswekkendheid van degenen die sterven of over hun veronderstelde algehele vernietiging. Mijn moeders sterven was echter niet deerniswekkend en zij stierf ook niet algeheel. Dat was onze overtuiging, gewaarborgd door haar levenswandel en berustend op een niet gefantaseerd geloof en stellige argumenten van de rede'.

Door het overlijden van Monica wordt het plan om naar het vaderland terug te keren niet uitgevoerd. Ongeveer een jaar is Augustinus nog in de nabijheid van het stoffelijk overschot van zijn moeder gebleven. Pas in 388 is hij in Thagaste teruggekeerd, waar hij al zijn bezittingen verkocht en waar hij zich terugtrok met zijn vrienden in een kloostergemeenschap. Hij hoopte daarmee zijn levensdoel gevonden te hebben. Door ijverige studie wist hij zich zeer snel te bekwamen in de christelijke leer. Hij wordt zelfs een meester in de dogmatiek. Zo zeer zelfs dat zijn roem tot in de verste uithoeken van Romeins Afrika doordringt. Hij wordt dan ook tegen zijn wil geroepen tot geestelijke dienst in de wereld. De Heere wenste hem niet langer in een

klooster, maar als een zoutend zout en een lichtend licht in de gemeenschap. Het is de christelijke gemeente van Hippo Regius, een kleine stad aan de Afrikaanse kust, die hem als zielenherder beroept. In 391 laat Augustinus zich, niet zonder enige schroom en tegenzin, tot priester wijden. Hij deed het namelijk met grote vrees voor de gevolgen van zijn terugkeer in de publieke wereld, hoewel hij terugkeerde als geestelijke. En daarmee komen we aan zijn derde en laatste periode (391-430): die van zijn pastoraat in de wereld.

Derde periode

In 396 werd Augustinus bisschop van Hippo Regius na het overlijden van de daar zetelende bisschop Valerius. Kennelijk heeft hij in die jaren de gedachte aan kloosterlijk samenleven nog niet losgelaten, want nu hij de kans daartoe krijgt, verzamelt hij de onder hem dienende priesters tot een gesloten gemeenschap. Uiterlijk worden ze gekenmerkt door dezelfde kleding en ze leven naar door Augustinus zelf opgestelde regels. In dit klooster worden ook geestelijken opgeleid en zo heeft Augustinus in zijn verdere leven het actieve werk in de wereld als pastor met het beschouwende leven in de kloostergemeenschap gecombineerd. Augustinus begreep inmiddels heel goed, dat de Heere Zijn volk niet apart wil zien in een klooster. Ze zijn in de wereld, maar niet van de wereld. Augustinus schrijft aan het einde van het tiende boek van de *Belijdenissen*: 'Verslagen om mijn zonden en om de zware last van mijn ellende had ik in mijn hart de gedachte opgevat en het plan overwogen de vlucht te nemen naar de eenzaamheid. Gij hebt mij echter tegengehouden en Gij hebt mij moed ingesproken door te zeggen: En Hij is voor allen gestorven, opdat degenen die leven, niet meer zichzelf zouden leven, maar Dien, Die voor hen gestorven en opgewekt is. Welnu, Heere, ik werp mijn zorg op U, opdat ik mag leven, en ik zal de wonderen van Uw wet beschouwen. Gij kent mijn onwetendheid en mijn zwakte: onderricht mij en genees mij! Uw eengeboren Zoon, in Wie al de schatten van de wijsheid en de wetenschap verborgen zijn, heeft mij vrijgekocht met Zijn bloed. Laat de hovaardigen mij niet smalen, want mijn gedachte staat op mijn losprijs, en ik eet en drink die, en ik deel die

uit, en ik, arme, ik verlang ermee verzadigd te worden te midden van hen die eten en verzadigd worden. En zij zullen de Heere prijzen, degenen die Hem zoeken!

In deze zo belangrijke periode van ongeveer veertig jaar trad Augustinus zeer op de voorgrond als prediker en als leider en leraar van de kerk, vooral toen die kerk geconfronteerd werd met diverse geestelijke stromingen, zowel binnen als buiten de kerk. We kunnen daarbij denken aan het Manicheïsme, waartoe Augustinus

zelf behoord had, maar ook het Donatisme en het Pelagianisme. Het ging in die strijd vooral om de vraag of de menselijke vrijheid of de goddelijke genade de weg bereidde naar de zaligheid. Het standpunt van Augustinus was duidelijk. Hij had de genade zelf aan den lijve ervaren en zo is hij voor de Kerk ook geworden de 'leraar der genade'.

(wordt vervolgd)

's Gravenpolder

ds. J. Schipper

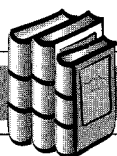
ren van zijn dood aan zijn broeder: "Vaarwel, mijn beste en getrouwe broeder, vaarwel! Daar het des Heeren wil is, dat gij blijft en ik heenga, bid ik u: vergeet nooit onze vriendschap die eeuwige vruchten dragen zal, omdat ze Gods Kerk ten goede is gekomen".

Vijftien maanden daarna sterft ook Farèl. Zijn lichaam rust op Neuchâtel's kerkhof. Niemand kent de juiste plaats van zijn graf dan alleen Hij op Wiens stem het graf geopend zal worden tot zijn eeuwige vreugde.

Het boek is een interessante levensbeschrijving over een wat minder bekende Reformator (genoemd in de literaturopgave bij Prof. Dr. D. Nauta's recentere biografie over Farèl). De prijs is erg laag. Een onbestemd gevoel heb ik over de uitgeefster: een onbekende stichting, zonder enige (inter)kerkelijke binding, waarvan het bestuur bestaat uit "een drietal heren, voorgangers van de Gemeente Gods om christenen in Nederland te dienen", zo werd mij telefonisch medegedeeld. De inleiding van het voorwoord versterkt dat onbestemde gevoel...

Tholen,

ds. C. de Jongste.

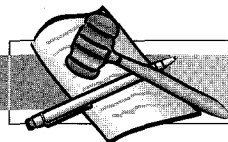
Boekennieuws

Frances Bevan: Het leven van Willem Farèl, een getrouw dienstknecht van God uit de tijd van de Reformatie: 311 pag., gebonden uitgave van "Uit het Woord der Waarheid" te Aalten, 2001 (fotogr. herdr. Ned. vertaling 1886); prijs € 7,69.

Farèl (1489-1565) werd geboren aan de voet van de Franse Alpen. Zijn goedroomse ouders "lieten mij zoveel heiligen aanbidden, dat mijn geest een afgodstempel geleek". Als de jonge Farèl verneemt dat paus Julius II verlof had gegeven om de Bijbel te bestempelen met "Heilig", krijgt hij eerbied voor de Schrift en gaat die onderzoeken. Gods Woord treft zijn geweten en zijn valse rust is voor altijd verloren en "ik was de ellendigste van alle mensen". In Parijs docerend, ontmoet hij enige schapen van de kudde des Heeren en "God weet op welke wijze Hij de minst geachte van Zijn kinderen gebruikte om mij de waardij te leren kennen van Jezus' dood". Hij verlaat de Roomse kerk met de woorden: "Wie de naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid" (2 Tim. 1:19). Als prediker kent hij een zwerfend leven van stad tot stad wegens de vervolgingen. Hij leeft daarbij eigen onmacht in en ervaart de almacht van Christus.

In Genève leert Farèl voor het eerst Johannes Calvijn kennen, die weldra een voornaam plaats inneemt. Farèl bezweert Calvijn - op doorreis - in Genève te blijven en zet zich gaarne aan de voeten van deze 20 jaar jongere leraar. Het worden ambtsbroeders en zienvrienden van elkaar, die zich samen inzetten voor de Naam en de zaak des Heeren in het kerkelijke en publieke leven. Genève wordt een gereformeerde stads-staat, daar de overheid zich door Gods Woord wil laten leiden. Echter, helaas, het getij keert: Farèl

en Calvijn worden verbannen. Calvijn wordt later teruggeroepen, maar Farèl blijft te Neuchâtel arbeiden. De banden tussen hen beiden wordt goed gekarakteriseerd in Calvijns laatste brief bij het nade-

Kerknieuws

Beroepen:

te Hoofddorp en te Zoetermeer: ds. W.J. Karels te Hardinxveld-Giessendam; te Leiderdorp: ds. G.J.N. Moens te Goes; te Meliskerke: ds. C. Sonneveld te Veenendaal; te Ridderkerk-Slikkerveer: ds. P. Mulder te Dordrecht.

Bedankt:

voor Dirksland, voor Lisse en voor Zwijndrecht: ds. M. Karens te Werkendam; voor Gorinchem: ds. P. van Ruitenburg te Chilliwack (Canada); voor Kruiningen: ds. A.H. Verhoef te St. Catharines, Ontarrio (Canada); voor Vlaarding: ds. W.J. Karels te Hardinxveld-Giessendam; voor Vlissingen: ds. W. Harinck te Woerden.

KERKELIJK JAARBOEK Gemeente te Vlissingen

Regeling preekbeurten: J. van Keulen, Marnixplein 10, 4386 GB Oost-Souburg, tel.(0118) 462831. (blz. 295)

LANDELIJKE WERKGROEP KINDEREVANGELISATIE

De nieuwe secretaresse is: Mevr J. Janse,

Lambert Heijnrickstraat 16 H 3817 ES
Amersfoort tel. 033-4631036 (blz. 377)

RECTIFICATIE

Het telefoon nummer van de pastorie van de Gereformeerde Gemeente van Lisse is gewijzigd: HET NIEUWE NUMMER IS: 0252-413800

DOVENDIENST TE DORDRECHT

Ds W.J. Karels hoopt op 26 oktober D.V. voor te gaan in een aangepaste kerkdienst voor doven en slechthorenden. De dienst wordt gehouden in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente, Mauritsweg 286 en vangt aan om 15.00 uur. Horenden zijn eveneens hartelijk welkom.

AANGEPASTE KERKDIENTST TE VEENENDAAL

D.V. zaterdag 26 oktober zal in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Veenendaal, Vijftien Morgen 51 een aangepaste kerkdienst worden gehouden voor mensen met een verstandelijke handicap. In deze dienst hoopt voor te gaan ds. W. Visscher. De dienst begint om 15.00 uur. Hij wenst te spreken over Gods genade voor zondaren, naar aanleiding van 2 Samuël 12:1-14 Iedereen is van harte welkom.

Verslag van de vergadering van de classis Gouda der Gereformeerde Gemeenten, gehouden op vrijdag 12 juli 2002 te Zoetermeer.

Opening

Namens de roepende kerk van 's-Gravensande opent ds. G. Clements de vergadering. Hij laat Psalm 25:7 en 10 zingen, leest 2 Korinthe 7:10-16 en gaat voor in gebed.

De aanwezige deputaten art. 49, ds. J. Karens en ds. M. Mondria, worden hartelijk welkom geheten. Ds. J. Driessen wordt verwelkomd, daar hij op 2 juli jl. is bevestigd als predikant van 's-Gravenhage en als zodanig na 20 jaar weer in onze classis is gekomen. Vervolgens heet de voorzitter alle afgevaardigden en belangstellenden hartelijk welkom, alsook ds. E. Hakvoort. Hij memoreert de volgende gebeurtenissen die sinds de vorige classisvergadering plaatsvonden:

- Op 7 april nam ds. Zippo afscheid van de gemeente Moerkapelle en op 11 april mocht hij intrede doen in de gemeente Scheveningen.

- Op 23 juni nam ds. Gunst afscheid van de gemeente Benthuisen wegens het aannemen van het beroep naar Nieuwerkerk, waar hij op 3 juli intrede deed.

- Op 11 april mocht br. C.G. van Es herdenken dat hij 35 jaar in het ambt diende. Eerst 9,5 jaar als diaken en 17 jaar als ouderling te Oosterend, daarna 8,5 jaar als ouderling in Gouda. Vele malen was hij afgevaardigd naar de Particuliere Synode en Generale Synode.

- Op 24 mei werd een goed bezochte ambtsdragerconferentie gehouden, waarbij ds. Paul sprak over 'De zekerheid des geloofs'. Tevens werd op deze avond afscheid genomen van ds. Gunst.

Vervolgens spreekt de voorzitter over 2 Kor. 7:10a: 'Want de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid'.

Lastbrieven

Volgens de lastbrieven zijn 12 gemeenten vertegenwoordigd door 4 predikanten en 20 ouderlingen.

Moderamen

Het moderamen wordt als volgt samengesteld. Preses: ds. J.B. Zippo, assessoren: ds. G. Clements en ds. J. Driessen, quaestor, voor deze vergadering: oud. Chr. IJzelenberg, scriba: oud. P. Verweij. Voor deze vergadering is oud. P.A. van Bokhoven tweede scriba. Ds. Zippo sluit zich aan bij de woorden van de tijdelijk voorzitter.

Ingekomen stukken

- Van de classis Rotterdam is een schrijven ontvangen waarin zij de classis en bijzonder ds. Golverdingen hartelijk dank zeggen voor de geboden hulp.

Rapporten

Van de commissie in- en uitgaande predikanten is een rapport aanwezig. Ds. J. Driessen mocht het beroep naar 's-Gravenhage aanvaarden en ds. A.J. Gunst nam het beroep naar Nieuwerkerk aan en

vertrok dus uit onze classis. De benodigde bescheiden werden in orde bevonden.

De consultants zijn als volgt verdeeld: Ds. G. Clements is consulent van de gemeenten Berkenwoude, Boskoop en Moerkapelle, met uitzondering van de begrafenissen van de bewoners van Beth-San en de Wilde Veenen. Hiervoor is een regeling getroffen met de andere classis-predikanten.

Ds. J. Driessen is consulent van de gemeenten 's-Gravensande, Naaldwijk en Scheveningen. Ds. M. Golverdingen is consulent van de gemeenten Benthuisen, Gouda, Stolwijk en hulpconsulent van Leiderdorp.

Ds. J.P. Zippo is consulent van de gemeenten Delft, 's-Gravenhage en Zoetermeer.

De gemeenten gaan desgevraagd akkoord met deze verdeling.

Verzoek van ds. E. Hakvoort om toegelaten te worden als predikant van de Gereformeerde Gemeenten.

Ds. E. Hakvoort, tot voor kort predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Alphen aan den Rijn, heeft zich met zijn gezin bij de Gereformeerde Gemeente te Boskoop gemeld om met bewijs van lidmaatschap over te komen. Na bespreking werd dit gezin toegelaten tot de gemeente. Tevens verzocht hij om te worden toegelaten als predikant bij de Gereformeerde Gemeenten. Dit verzoek is door de gemeente Boskoop, volgens de procedure zoals op de Generale Synode van 1971 (Voorname Besluiten blz. 25) is afgesproken, doorgestuurd naar de classis. De classis heeft van dit verzoek uitgebreid

kennis genomen en besluit vervolgens om een commissie van onderzoek te benoemen. Het mandaat van de commissie wordt geformuleerd.

Als commissieleden worden benoemd: ds. G. Clements, ds. J. Driessen en ds. J.B. Zippo en de ouderlingen P. Boom, G.D. Pas en G.H. Verweij. Desgevraagd aanvaardden zij hun benoeming. Deputaten art. 49 zullen de commissie bijstaan. Ds. Golverdingen en ds. Paul kunnen om advies worden gevraagd. Zo mogelijk moet de rapportage 27 september a.s. bij de gemeenten zijn en zal de classis op 11 oktober opnieuw bijeen komen. Hierna verlaten deputaten art. 49 de vergadering.

Rondvraag

Een gemeente vraagt de roepende kerk voortaan de stukken in tweevoud toe te zenden. Dit wordt toegezegd.

Aanwijzen roepende kerk

De gemeente van Moerkapelle wordt aangewezen als roepende kerk voor de volgende vergadering, welke wordt gehouden op D.V. 11 oktober 2002.

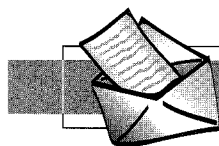
Sluiting

De voorzitter bedankt de aanwezigen voor de bijdrage in de besprekingen. Hij verwijst naar ds. G.H. Kersten die erop heeft gewezen dat we in kerkelijke zaken niet ons gevoel, maar de regels van het kerkrecht, moeten laten spreken.

Ouderling Zellmann, van de roepende kerk, wordt verzocht te eindigen. Hij doet dit door Ps. 119:17 te laten zingen en gaat daarna voor in dankgebed. De voorzitter sluit de vergadering.

Gouda,

P. Verweij, scriba

Berichten

GEMEENTE MIDDELHARNIS

Deo Volente 24 juni 2003 zal het 75 jaar geleden zijn dat de Gereformeerde Gemeente van Middelharnis en Sommelsdijk werd geïnstitueerd in een dienst die werd geleid door ds. A. de Blois. Naar aanleiding van dit jubileum heeft de kerkeraad vorig jaar opracht gegeven om een herdenkingsboek samen te stellen. In dit boek wordt de geschiedenis van de gemeente en de kerkelijke verenigingen beschreven. De samenstellers zijn daarmee gevorderd tot het jaar 1970. Rond de jaarwisseling 2002/2003 moet een eerste concept beschikbaar zijn.

De kerkenraad vraagt voor de samenstelling van het boek medewerking van allen die kennis dragen van (een deel van) de geschiedenis van de Gereformeerde Gemeente van Middelharnis. Medewerking kan worden verleend door het leveren van verhalen uit het kerkelijk leven; uit het leven van (oud)-ambtsdragers; uit het

leven van Gods kinderen en over het verenigingsleven. Verder denken wij aan het beschikbaar stellen van krantenknipsels of andere documenten en het in bruikleen geven van foto's. Reacties graag naar de heer J.C. Troost, Hobius de Krijgerlaan 19, 3245 XE Sommelsdijk.

ISRAËL ZANGAVOND

Op D.V. zaterdagavond 19 oktober zal er in de Sionkerk van de Gereformeerde Gemeente te Goes (Louise de Colignylaan 177) een koor- en samenzangavond gehouden worden ten bate van het werk van het Deputaatschap voor Israël. Sprekers deze avond zijn de voorzitter en de secretaris van het deputaatschap, ds. C.J. Meeuse en ds. C. Sonneveld. Muzikale medewerking wordt verleend door het plaatselijke mannekoor "De Lofzang" o.l.v. dirigent K. van den Steenhoven. Het orgel wordt bespeeld door Jos Oreel. Naast koorzang zal er ruimte zijn

voor samenzang en een orgelsolo. De avond begint om 19.30 uur en zal rond 21.30 uur afgelopen zijn. Een ieder is van harte welkom!

HERVORMINGS-AVOND

Hervormingsherdenking D.V. donderdag 31 Oktober a.s. Organisatie: Vereniging Protestants Nederland afdeling Gouda e.o. Sprekers: ds. G. Clements, predikant Gereformeerde Gemeente te Gouda en ds. H. van den Belt, Hervormd predikant te Delft. Met medewerking van mannekoor "Door Eendracht Verbonden" te Werkendam. Aanvang: 20.00 uur. toegang vrij. Plaats: St. Janskerk in Gouda.

HERVORMINGS/ZANGAVOND

D.V. vrijdag 25 okt. zal er een hervormings/zangavond gehouden worden in de Gereformeerde Gemeente te Leiderdorp. Hoofdstraat 73, aanvang 19.45. Opening zal gedaan worden door Ds. R. Bogaard. Het Jongerenkoor Heman uit Capelle a/d IJssel en Mannenkoor Datheen uit leiderdorp hopen die avond te zingen. Er zal ook een spreker zijn; Drs. J.P. Ouwehand met het Appèlwoord K.O.E.H. De collecte die gehouden wordt is bestemd voor de wintherhulpactie.

JBGG-JONGERENHERVORMINGS-AVOND NUNSPEET

De Jeugdbond organiseert D.V. zaterdag 26 oktober een jongerenhervormingsavond in de Gereformeerde Gemeente te Nunspeet m.m.v. het jongerenkoor 'Nil Sine Deo' uit Nunspeet. Appèlwoord door ds. A. Schreuder over 'Géén aardse macht'. Aanvang: 19.30 uur.

DATHEEN SAMENZANGAVOND TE BARNEVELD T.B.V. DEPUTAATSCHAP VOOR ISRAËL

Op D.V. zaterdag 19 oktober a.s. organiseert stichting "Musica Sacra" een Datheen samenzangavond in de Oude Kerk te Barneveld. Het programma voor deze avond bestaat uit het gemeenschappelijk zingen van de eeuwenoude psalmen naar de berijming van Petrus Datheen. De opening en meditatie wordt verzorgd door dhr. K. Karels uit Veenendaal. De toe-

gang is vrij. Er zal een collecte worden gehouden waarvan de opbrengst bestemd is voor het Deputaatschap voor Israël. Aanvang: 19.30 uur.

DEPUTAATSCHAP VOOR DE EVANGELISTATIE

Het deputaatschap evangelistatie heeft het voornemen ook dit jaar een nieuwe kerstfolder uit te geven in de serie "Heilsfeiten". De prijs bedraagt € 0,05 per stuk.

Vanaf nu kunt u reeds uw bestelling plaatsen bij de dephouder: Dhr. A.E. Schouten, St. Francisbaai 38 2904 AD Capelle a/d IJssel. Tel./fax: 010 - 450 59 95 e-mail: a.e.schouten-evang.gg@rdnet.nl Bestellingen uitsluitend schriftelijk. Een eigen opdruk op de achterzijde is mogelijk vanaf € 68 voor 1000 exemplaren. per 1000 exemplaren meer telkens € 17 extra. Wij hopen dat met deze folders ons ontkerstend volk met Gods Woord in aanraking wordt gebracht. Moge de Heere dit alles zegenen.

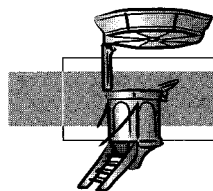
BOND VAN VROUWENVERENIGINGEN DER GEREFORMEERDE GEMEENTEN

Op D.V. woensdagavond 23 oktober hoopt de Bond een regionale vergadering te beleggen in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Leerdam, Prins Mauritsstraat 22. Drs P. Eikelboom, psycholoog, zal spreken over "Mozes, de man Gods"- Lessen uit zijn leven. De avond begint om half acht. Alle belangstellenden zijn van harte welkom.

ADOPTIEVERENIGING

D.V. 26 oktober 2002 hoopt de Adoptievereniging der Gereformeerde Gezindte haar najaarsvergadering te houden in de aula van de Driestar- aan het Ronsseplein 1 te Gouda, aanvang 14.00 uur. De zaal is open vanaf 13.30 uur. De voorzitter, de heer W. Visser, zal de vergadering leiden. Mevrouw B. Smit zal deze middag voor ons een inleiding houden over het onderwerp: "Hechtingsproces bij adoptiekinderen"; leden en belangstellenden zijn harte-lijk welkom.

9.30 en 19.00 uur leesdienst; Deventer 18.30 uur ds. Kleppe; Dinteloord 15.00 uur ds. de Jongste; Dirksland 10.00 en 18.00 uur dhr. G. Pater; Doetinchem 11.00 uur ds. Kattenberg; Dordrecht 10.00 en 17.00 uur ds. P. Mulder; Drachten 9.30 en 19.00 uur ds. Hoogerland; Elspeet 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Emmeloord 19.00 uur ds. Vreugdenhil; Enkhuizen 10.00 en 16.00 uur (H.D.) ds. A.B. v/d Heiden; Enter 9.30 en 16.00 uur ds. Moerkerken; Ermelo 9.30 en 18.30 uur ds. L. Blok; Goes 9.30 en 18.00 uur ds. Moens en 14.00 uur leesdienst; Gorinchem 15.00 uur ds. W.J. Karels; Gouda 9.30 en 16.30 uur ds. Clements; Goudswaard 15.00 uur ds. Schot; 's-Gravenhage 10.00 en 16.30 uur leesdienst; 's-Gravenpolder 9.30 en 18.00 uur ds. Schipper en 14.00 uur leesdienst; Groningen 10.00 en 16.00 uur ds. Vreugdenhil; Haarlem 19.00 uur dhr. de Heer; Hellevoetsluis 10.00 en 18.00 uur dhr. Bakker; Hendrik-Ido-Ambacht 19.00 uur ds. Silfhout; Houten 11.00 en 16.30 uur leesdienst; Kampen 9.30 en 15.30 uur ds. Kleppe; Kamperland 16.00 uur ds. Sonneveld; Kapelle-Biezeling 9.30 en 18.00 uur ds. Tanis en 14.00 uur leesdienst; Katwijk aan Zee 18.30 uur dhr. G. Beens; Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur ds. Schot; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. P. Blok; Krabbendijke 9.30 uur (H.A.) en 18.00 uur ds. Verschuure en 14.00 uur leesdienst; Krimpen a/d IJssel 10.00 en 16.30 uur leesdienst; Leiderdorp 10.00 en 16.30 uur ds. den Boer; Lisse 10.00 en 16.00 uur dhr. G. Beens; Meeuwen 15.00 uur ds. M. Karens; Mleiskerke 9.30 en 14.30 uur ds. Meeuse; Middelburg-Centrum 14.30 uur ds. Schreuder; Middelburg-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. van Gelder en 14.00 uur leesdienst; Middelharnis 9.30 en 18.00 uur ds. J. Karels; Moerkapelle 9.30 uur ds. Paul; Nieuw Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. de Wit; Nieuwdorp 14.30 uur (H.D.) ds. Tanis en 18.30 uur ds. Meeuse; Nieuwer ter Aa 19.00 uur ds. Kattenberg; Nieuwerkerk ZLD 9.30 en 15.30 uur ds. Gunst; Nijkerk 9.30 en 18.30 uur ds. J. Beens; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur ds. Boogaard; Oostburg 19.00 uur ds. C. Harinck; Oosterend- Texel 11.15 en 16.30 uur ds. van Dijk (in de Ned. Herv. Kerk); Oosterland 10.00 en 18.30 uur ds. W. Harinck; Oostkapelle 9.30 en 15.00 uur leesdienst; Oostvoorne 15.30 uur dhr. Bakker; Opheusden 10.00 en 18.30 uur ds. J. Karens; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. van Krimpen; Oudemirdum 9.30 en 14.30 uur ds. van Aalst; Poortugaal 19.00 uur (H.D.) ds. Golverdingen; Poortvliet 10.00 en 14.30 en 18.30 uur ds. van Boven; Rhenen 10.00 en 17.30 uur ds. Veenendaal; Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur leesdienst; Ridderkerk-Slikkerveer 14.30 uur ds. de Wit; Rijssen-Noord 9.30 en 14.30 en 18.30 uur ds. van Dieren; Rijssen-West 18.30 uur (H.D.) ds. Mol; Rijssen-Zuid 9.30 en 14.30 en 18.30 uur leesdienst; Rotterdam-Alexanderpolder 10.00 en 17.00 uur ds. Mijnders; Rotterdam-IJsselmonde 16.30 uur ds. Baaijens; Rotterdam-Zuid 10.00 en 16.30

Predikbeurten

ZONDAG 20 OKTOBER 2002

Aagtekerke 9.30 en 14.30 en 19.00 uur leesdienst; Aalburg 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Aalst 9.30 en 14.30 uur ds. J. de Pater; Alblasterdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. v/d Heiden; Almelo 18.30 uur ds. Tuinier; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. Visscher; Apeldoorn 10.00 en 16.00 uur leesdienst; Arnhem 10.00 uur leesdienst en

16.00 uur ds. Kattenberg; Barneveld 9.30 en 19.00 uur ds. Hogchem; Beekbergen 10.00 en 19.00 uur ds. Neele; Benthuizen 16.30 uur ds. Paul; Bodegraven 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Boskoop 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Capelle a/d IJssel-Middelwating 10.00 en 16.30 uur ds. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 en 17.00 uur leesdienst; De Valk-Wekerom

uur ds. v/d Net; Rotterdam-Zuidwijk 10.00 uur (H.A.) en 16.00 uur ds. Golverdingen; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. Brugge en 14.00 uur leesdienst; Scherpenzeel 10.00 en 18.30 uur ds. F. Mulder; Scheveningen 10.00 en 17.00 uur leesdienst; Sint Annaland 14.30 uur ds. Brugge; Soest 19.00 uur ds. Visscher; Spijkenisse 10.00 uur ds. Baaijens; Stolwijk 19.00 uur ds. Clements; Terneuzen 10.00 en 15.30 uur ds. C. Harinck; Terwolde-De Vecht 9.30 en 14.30 uur ds. Tuinier; Tholen 10.00 en 18.30 uur ds. de Jongste en 14.30 uur leesdienst; Uddel 10.00 uur (H.A.) en 18.30 uur ds. Mouw; Utrecht 10.00 uur (H.A.) ds. Bac; Veen 9.30 en 18.00 uur ds. Melis; Veenendaal 9.30 en 17.00 uur leesdienst; Vlaardingen 19.00 uur ds. v/d Net; Vlissingen 9.30 en 16.00 uur ds. Zippro; Waarde 9.30 en 14.00 en 18.00 uur leesdienst; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Werkendam 11.15 en 18.30 uur ds. M. Karens (in de Geref. Kerk); Westkapelle 9.30 en 18.30 uur ds. Schreuder; Woerden 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Wolphaartsdijk 14.00 uur ds. van Gelder; Yerseke 9.30 en 18.00 uur ds. Verweij en 14.00 uur leesdienst; Zeist 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Zwijndrecht 9.30 en 16.30 uur ds. Vermeij.

DINSDAG 22 OKTOBER 2002

Nijkerk 19.30 uur ds. J. Beens (bijbellezing); Oostvoorne 19.30 uur ds. J. de Pater; Uddel 19.30 uur ds. Mouw (bijbellezing).

WOENSDAG 23 OKTOBER 2002

Borsselle 19.30 uur ds. Schipper; Breda 15.00 en 19.30 uur ds. P. Mulder (dankdag); Doetinchem 19.30 uur ds. A.B. v/d Heiden; Eindhoven 19.30 uur ds. Brugge; Enter 19.30 uur ds. Moerkerken; Genemuiden 19.30 uur ds. F. Mulder; Groningen 20.00 uur ds. Vreugdenhil; Klaaswaal 19.30 uur ds. Sonneveld; Lisse 19.45 uur ds. Kattenberg; Meeuwen 19.30 uur ds. Melis; Middelburg-Centrum 19.30 uur dhr. G. Beens; Nunspeet 19.30 uur ds. Hoogerland; Opheusden 19.30 uur ds. P. Blok (voor de zending); Rhenen 19.30 uur ds. Veenendaal (bijbellezing); Rilland-Bath 19.30 uur ds. Schreuder; Rotterdam-Alexanderpolder 19.30 uur ds. v/d Net; Rotterdam-Centrum 19.45 uur ds. van Krimpen; Rotterdam-IJsselmonde 19.30 uur ds. J. Beens; Westzaan 15.00 en 19.30 uur ds. Kleppe (dankdag); Wolphaartsdijk 19.30 uur dhr. de Heer; Zwolle 19.30 uur ds. Schot.

DONDERDAG 24 OKTOBER 2002

Capelle a/d IJssel-Middelwatering 19.45 uur ds. Silfhout (bijbellezing); Delft 19.45 uur ds. Schipper; Kampen 19.30 uur ds. A.B. v/d Heiden; Kootwijkerbroek 19.30 uur ds. P. Blok; Krabbendijke 19.30 uur dhr. G. Beens; Tricht-Geldermalsen 19.30 uur ds. M. Karens; Wageningen 19.30 uur ds. van Dieren.

VRIJDAG 25 OKTOBER 2002

Krabbendijke 15.00 uur ds. Verschuure

(huw. bev.).

ZATERDAG 26 OKTOBER 2002

Veenendaal 15.00 uur ds. Visscher (aangepaste kerkdienst).

EVANGELISATIESAMENKOMSTEN

Alkmaar:

Kerkgebouw 't Wuiver 2-a, Oudorp NH, gem. Alkmaar; diensten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur. Zondag 20 oktober 10.00 uur evangelist G. Baan.

Amsterdam:

Evangelist J. Krijgsman; Bij Simon de Looier, Looiersgracht 70; dienst iedere zondag om 10.30 uur. Bijbelcursussen elke dinsdag vanaf 18.30 uur.

Bij Simon de Looier bent u altijd welkom!

Emmen:

Evangelist C. van Drunen; kerkgebouw

Prinsesselaan 6-I te Emmen; diensten iedere zondag om 9.30 en 15.30 uur.

Leeuwarden:

Evangelist G. van de Breevaart; Kerk van de Zevende Dags Adventisten, Eeskwerd 1; diensten iedere zondag om 9.30 en 16.00 uur.

Merksem:

Evangelist J. Witte; Prot. Kerk, Oude Barreelei 64; diensten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur.

Tilburg:

Kerkgebouw Offenbachstraat 105-107. Diensten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur evangelist H.J. van den Boogaart.

U bent hartelijk welkom in de BIJBELwinkel van dinsdag-zaterdag, tussen 10.00 en 17.00 uur. Offenbachstraat 107.

Advertenties

*"Hij zal den armen en den kleenen,
Genadig zijn en goed" Ps. 72:7 (OB)*

De kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente Middelburg-Centrum geeft met droefheid kennis van het overlijden van haar geliefde ambtsbroeder

LEENDERT DEIJ

Op de leeftijd van 78 jaar.

Van 1986-1999 heeft hij de gemeente met de hem geschonken gaven in eenvoudigheid en liefde als diaken mogen dienen.

De HEERE ondersteune en vertrooste zijn kinderen en kleinkinderen in dit grote verlies en heilige deze roepstem aan hun en ons aller hart.

Namens de kerkenraad
M.F. Hus, preses
B. Sturm, scriba

Middelburg, 6 oktober 2002

Begrafenisonderneming L. STAM

Planetenlaan 26, 2957 SN Nw.Lekkerland
Tel. 0184 - 685240. - Geen crematies -

Harkes
Begrafenissen

Berkenbroek 7
2811 NZ Reeuwijk
tel. 0182 - 30 04 23

Dag en nacht bereikbaar

*Wij verzorgen
alleen begrafenissen*

BARNEVELDSE BEGRAFENISVERENIGING

Voor een eervolle, eenvoudige verzorging van begrafenissen in Barneveld en omstreken.

- geen CREMATIE
- eigen personeel
- vervoer van en naar alle plaatsen
- dag en nacht te ontbieden
- levering van grafstenen
- opgave van lidmaatschap

J. de Groot b.g.g.: G. de Groot
Barnseweg 87 J.H.D. Vermeulenstraat 5
3771 RN 3774 JW
Barneveld Kootwijkerbroek
Tel.: 0342-490728 Tel.: 0342-441812

Uitgesneden teksten div. modellen

G. v.d. Dikkenberg, Munnikenweg 11,
3905 MD Veenendaal, tel. 0318-540252

Christelijke begrafenisverzekering

De Bruijn

Voor een meer eervolle begrafenisverzekering
in de provincie Utrecht en
de regio's Gouda en Hilversum.

Tel. 0346-281711.

Dag en nacht bereikbaar. (Geen crematies).

TE KOOP GEVRAAGD:

Theologische boeken

Tel. 0577-401065

AVONDMAAL-SERVIEZEN

Uit voorraad of naar tekening.

Schoonhovens Silverhuys B.V.

Postbus 35, 2870 AA Schoonhoven,

Telefoon 0182 - 382614.

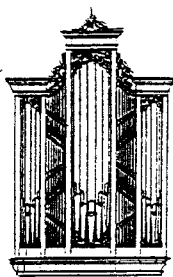

BOEKEN EN MUZIEK

VAN DER BOOM

Voorstraat 41 - 3245 BG Sommelsdijk
Tel. (0187) 482614 - Fax (0187) 484520

*Orgelmakerij
Boogaard*

Gravenstraat 4
7461 TN RIJSSEN
Telefoon 0548-521637
Telefax 0548-544904

Nieuwbouw-Restauratie-Stem- en onderhoudswerk.

Van BOEKHANDEL & UITGEVERIJ
Horssen bv

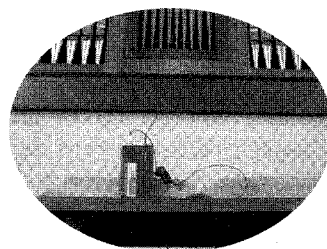
DORPSSTRAAT 100 - 3881 BE PUTTEN
Tel. 0341 36 22 77 Fax 0341 36 20 77

Statenbijbels - Huisbijbels - Kinderbijbels
Kerkbijbels (alles Statenvertaling)
Theologische werken - Dagboeken
Bijbel- en Catechismusverklaringen
Leesboeken voor jong en oud
Voordeelaanbiedingen
Tweedehands en Antiquarisch
Psalm- en Muziekboeken
Bladmuziek (noten en klavarskribo)
CD's en Musicassettes
Boeken- en CD-bonnen
Wens- en Gelegenheidskaarten

VAN GELDER
electronica
GEGELUIDEN

Geluid zoals het hoort!

Ook hier hebben wij het geluid verzorgd!

Uw (kerk)zaal had hier ook kunnen staan!

Van Gelder Elektronica

Carry van Bruggenstraat 33 9422 KM

Smilde tel: 0592 415 509

email: vge@vangelderelektronica.nl

www.vangelderelektronica.nl

**KLASSIEKE
ORGELS**

Hoofddealer van *Johannus,
Eminent, Ahlborn,
Sweelinck, enz.*

Tel.: 0180 - 31 56 52

Nieuwkerk a/d IJssel, Vrijheidslaan 55
Krabbendijke, Oostpolderweg 1
Nederhemert Noord, Kapelstraat 1
Beesd, Veerweg 14
Papendrecht, Overtoom 18

-16 VEEN

25 jaar

Op 21 oktober 2002 is het 25 jaar geleden dat onze -16 jeugdvereniging "Niet in eigen kracht" werd opgericht. Dit feit willen we gedenken in een speciale bijeenkomst op D.V.

zaterdag 26 oktober a.s.

We nodigen oud-leden en belangstellenden van harte uit. We hebben in ons gevarieerde programma natuurlijk voldoende ruimte voor ontmoeting. Onder het genot van een bakje koffie kunt u met (oude) bekenden herinneringen ophalen! U komt toch ook??

U bent van harte welkom in de kerkzaal van de Gereformeerde Gemeente, Mussentiend 10 te Veen. Aanvang 19.30 uur.

1977

2002

**Nieuw verschenen!!
Laat Zang en Spel deel 2,**

door Adriaan van Belzen.

Interviews met 21 bekende musici o.a. H. Hoeve, J. Kroonenburg, M. Mans, B. Moll, A & E Post, P. Stolk, P. Wiersma, J. Wisse en E. Zwart.

Evenals deel 1 wordt van elke musici een natuurgetrouw beeld geschetst. De inhoud van de gesprekken bevatten o.a. achtergronden over de muzikale loopbaan en uiteenlopende visies op verschillende onderwerpen, maar ook anekdotes en andere wetenswaardigheden, en bovendien omlijst met foto's.

Ook deel 1 is nog leverbaar.

Prijs per deel: € 14,⁹⁰. Deel 1+2: € 25,-!

(incl. verzendk.) Bestellen: 0342-421031

**IN LIEFDEVOLLE
HERINNERING...**

Uw gedachten over een uniek gedenkteken geven wij gestalte in natuursteen. Vraag naar het fotoboek met vele voorbeelden.

Grafgedenktekens
Zandee & de Kuijper

Goes: Ronde Ringbaan-West
Telefoon (0113) 216555

Middelburg: Arnesteinweg 40
Telefoon (0118) 612579

Zoetermeer: Argonstraat 66
Industrieterrein Lansinghage
Telefoon (079) 3615010

Email: info@grafgedenktekens.nl

**T.H. per 15-10-2002; Vrijstaand
huisje voor b.v. Schooljuffrouw/
leraar/stagelo(p)(st)er of echtpaar.
Ook vakantie/weekend mogelijk.
Te bevragen: 0113-503131.**

Slechte akoestiek in uw kerk?

Griffioen Akoestische Systemen zorgen gegarandeerd voor een uitstekende akoestiek met galm in elke kerk. Hierdoor wordt de gemeentezang voller en sprankelender en het orgel krijgt meer draagkracht en breedte! Ook onder galerijen worden de akoestische omstandigheden drastisch verbeterd.

Bouwkundige voorzieningen overbodig. Geen invloed op het direkte geluid van uw geluidsinstallatie

U vindt ons ook op de Wegwijsbeurs.

Voor vrijblijvende informatie:

Griffioen

AKOESTISCHE SYSTEMEN

Staphorst,
Tel. 0511-444413, Fax 444108.

Wie heeft er voor verz. een oud album/doos **oude ansichtkaarten?** Neem ze graag van u over voor een goede prijs. H. Versluis 0318-521232.

Deputaatschap voor Israël

Uitgaande van de Gereformeerde Gemeenten

Gelet op de openingen die in Israël gegeven zijn, roept het Deputaatschap voor Israël sollicitanten op voor de functie van

Medewerker voor Israël

Van de te benoemen functionaris wordt verwacht dat hij:

- Na een passende voorbereidingstijd zich D.V. in 2003 zal vestigen in Israël
- Het werk van het deputaatschap ter plaatse voortzet en uitbouwt

Vereisten:

- Innerlijke betrokkenheid op het Joodse volk en op de arbeid die onder dit volk gedaan mag worden
- Theologische kennis tenminste op CGO E niveau
- Goede beheersing van de Engelse taal en bereidheid om zich het moderne Hebreeuws eigen te maken

De betrokkene dient lid te zijn van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland of in Noord-Amerika.

De benoeming zal plaatsvinden na overleg met de kerkenraad van de betrokkene. Van de sollicitanten wordt gevraagd mee te werken aan een psychologisch onderzoek.

Schriftelijke sollicitaties kunnen tot 26 oktober worden gezonden aan de secretaris van het Deputaatschap voor Israël, ds. C. Sonneveld, Kerkewijk 115a, 3904 JA Veenendaal. Inlichtingen worden telefonisch verstrekt door hem (0318-513597) en door de voorzitter van het deputaatschap, ds. C.J. Meeuse (055-5220382)

1957

Psalm 33:18

2002

Op 30 oktober 2002 hopen onze geliefde ouders en grootouders

Steve Guliker en Jeanne Guliker-Jasperse

de dag te herdenken dat zij 45 jaar geleden in het huwelijk zijn getreden. Dat de Heere hen nog lang voor elkaar en ons wil sparen is de hartelijke wens van hun kinderen en kleinkinderen.

John en Willy
Johnny, Benjamin, William

Wilma en John
Ernis, Craig, Annis

Cathy en Brian
Courtney

10213 Gray Rd.
Rosedale, BC vox 1xo
Canada
Fax 604-794-7247

Collectebonnen machinaal tellen?

vraag demo en/of referentie

Den Hertog 0314-341381/0548-515415

Begrafenis Verzorging Tollenaar
van Swindenstraat 25, 4532 KC Terneuzen
Tel. 0115-612554 - **Geen crematies**

begrafenisverzorging T. den Hollander

Begrafenis in Vlaardingen,
Rotterdam en omstreken.
Opbaar mogelijkheden in een
door u gewenst uitvaartcentrum
of thuis met koeling.
Geen crematies.
Dag en nacht bereikbaar.

Mozartlaan 18
3131 ES Vlaardingen
Tel. 010 - 460 95 09
Fax 010 - 433 79 12

Begrafenisverzorging Kina

Begrafenis in Capelle a/d IJssel
e.o. D.W. Schipper, tel. 010-458 31 12.
Wij verzorgen geen crematies.

Boeder Scherpenzeel

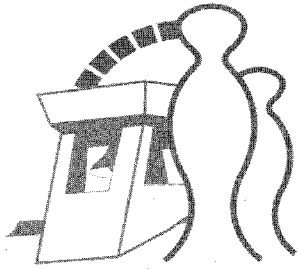
AMBTSKLEDING

Kostuums: ~ 2 en 3 delig zwart - grijs - e.o.
Preekjassen ~ Jacquets ~ Pantalons
Streppantalons ~ Overhemden ~
Stropdassen ~ Sokken ~ Overjassen
Hoeden ~ Schoenen

Winkel:

Dorpsstraat 229, 3925 KC Scherpenzeel
Telefoon 033 - 2778068 / 033 - 2778899

Op afspraak - service aan huis

Vereniging tot het verstrekken van
christelijk basisonderwijs op gereformeerde grondslag te Opheusden

Onder de vereniging ressorteren twee scholen onder leiding van een bovenschools directeur.

De Eben-Haëzerschool wordt bezocht door ongeveer 440 leerlingen, verdeeld over 18 groepen, waaronder twee hulpklassen.

De Rehobothschool wordt bezocht door ongeveer 380 leerlingen, verdeeld over 14 groepen.

Het bestuur van bovengenoemde vereniging roept voor haar beide scholen sollicitanten op voor:

Groepsleerkracht

- Alle groepen zijn bespreekbaar.
- Het betreft vacatures met ingang van het schooljaar 2003-2004 op de beide scholen.
- Sollicitanten dienen bij voorkeur kerkelijk verbonden te zijn aan de (Oud) Gereformeerde Gemeenten (in Nederland).
- Een vrijblijvend bezoek aan de school behoort uiteraard tot de mogelijkheden.

Inlichtingen worden graag verstrekt door de locatie-directeuren: voor de Eben-Haëzerschool, de heer O.J. Dekker, tel. (0488)441457 of (0488)484421 (privé) en voor de Rehobothschool, de heer H. Hille, tel. (0488)443009 of (0488)442815 (privé).

Sollicitaties dienen vóór 2 november 2002 te worden gezonden aan de secretaris van het schoolbestuur, de heer G.G. van Bochove, p/a Postbus 38, 4043 ZG Opheusden.

Nieuwe uitvoering

KWISTET

Een leerzaam kwisspel voor jong en oud met 396 bijbelse vragen

€15,-

NIEUW!

AANVULSET
Kerkgeschiedenis

Met 252 vragenkaartjes in 2 moeilijkheidsniveau's over de geschiedenis van de kerk van het begin van de jaartelling tot de 20^e eeuw.

€7,-

JEUGDBOND
GEREFORMEERDE GEMEENTEN

Verkrijgbaar op Wegwijs

Bondscentrum JBGG - Postbus 79 - 3440 AB Woerden
T 0348-489948 - E jbgg@cbgg.nl

BESTELFORMULIER UITGEVERIJ DE RAMSHOORN

THEOLOGIE

- ... ex. **Geen rund in de stal** Veeziektes in Bijbels licht
Hellenbroek, Smytegelt, Baruëth, Hogchem, Budding, Sonneveld
74466-16-5 geb., 163 pag. € 14,75
- ... ex. **Geopende vensters** Overdenkingen bij het Bijbelboek Daniël
Ds. D.J. Budding - 76466-14-9, geb., 359 pag. € 22,67
- ... ex. **Troost in noden** Overdenkingen bij de Ziekentroost
Drs. J. van Mourik - 802389-3-7, geb., 222 pag., € 15,86
- ... ex. **Leer ons bidden** SRB-lezingen over het gebed
Ds. G.J. van Aalst, ds. D.J. Budding, ds. P. den Butter e.a.
802389-4-5, geb., 168 pag., € 14,00
- ... ex. **Ziet, de Bruidegom komt!** SRB-lezingen over de eindtijd
Ds. D.J. Budding, ds. P. den Butter, ds. A. Moerkerken e.a.
76466-13-0, geb., 163 pag., € 14,00
- ... ex. **Nieuw! Gods akkerwerk** Gesch. Ger. Gem. Kapelle-Biezeling
L.F. Kosten - 76466-24-6 geb., 267 pag., € 25,00

GESCHENKBOEKJES

- ... ex. **Wonderbaarlijk gemaakt** (GEOORTE) Ds. D.J. Budding € 2,70
- ... ex. **Uw trouw is groot!** (VERJAARDAG) Ds. D.J. Budding € 2,70
- ... ex. **Lieflijk omhelsd** (ZIEKTE) Ds. D.J. Budding € 2,70
- ... ex. **Jezus weende** (OVERLIJDEN) Ds. D.J. Budding € 2,70
- ... ex. **Set geschenkbboekjes** (4 STUKS) Ds. D.J. Budding € 9,05

BUNYANBOEKEN

- ... ex. **Nieuw! Bunyan in beeld** Prachtig full color fotoboek, wandeling
langs monumenten en levensbeschrijving. Lezing ds. P. de Vries
en dia-presentatie op Wegwijs. Verschijnt binnenkort.
L.J. van Valen - 76466-14-9, € 24,90, na 1 januari € 29,90
- ... ex. **J. Bunyan, De Christenreis** Met gespreksvragen
naverteld door M.J. Ruissen - 802389-5-3, 175 pag., geb., € 15,86
- ... ex. **J. Bunyan, De Christinnereis** Met gespreksvragen
naverteld door M.J. Ruissen - 802389-08-4, 136 pag., geb., € 15,86
- ... ex. **J. Bunyan, De Heilige Oorlog** Met gespreksvragen
naverteld door M.J. Ruissen - 76466-11-4, 175 pag., geb., € 15,86
- ... ex. **J. Bunyan, het leven en sterven van meneer Kwaad**
naverteld door M.J. Ruissen - 802389-1-0, 185 pag., geb., € 15,86
- ... ex. **Gesproken Christenreis** met Amersfoortse koorzang € 28,36
- ... ex. **Gesproken Christinnereis** met Lodensteijnse koorzang € 28,36
- ... ex. **Gesproken Heilige Oorlog** met koorzang mannenkoor Ethan € 36,08

BIJBELSE VERTELLINGEN

- ... ex. **NIEUW! SERIE 'VAN KIND TOT KIND', DEEL 1, 2, 3 EN 4.**
Kleur- en puzzelboek met 52 Bijbelse vertellingen.
Deel 1 en 2: M.J. Ruissen (nu verkrijgbaar)
Deel 3 en 4: André Boeder (verschijnt binnenkort).
Kleurplaten: mevr. C. Bart-Nieuwenhuize.
Puzzels: mevr. G.W. v. Leeuwen-van Haften
Setprijs € 35,00 i.p.v. € 40,00

DOE-BOEKJES

- ... ex. **Afgeprijsd: Zandschilderen met 3D** Combinatie populaire
technieken Joke Brummel - 76466-068, 32 pag. € 4,50 i.p.v. € 5,67
- ... ex. **Afgeprijsd: Zandschilderen met Kreaplan** Met zelfgemaakte
sjablonen. P.M. v. Ginkel-van Garderen, 32 pag. € 4,50 i.p.v. € 5,67

Kerstboeken

- ... ex. **Het wonder van Kerst**, DL 1 Verh. en ged. voor alle leeftijden
Ds. W.J. Karels, Christien de Priester e.a. 142 pag., geb., € 13,59
- ... ex. **Het wonder van Kerst**, DL 2 Verh. en ged. voor alle leeftijden
André Boeder, ds. C.J. Meeuse e.a. - 76466-05x, 185 pag., geb., € 14,75
- ... ex. **Actieboek Reddende liefde** Verh. en ged. voor alle leeftijden
Ds. D.J. Budding - 76466-122, 87 pag., geb. € 11,00
Tot 31 dec. 2002 gratis MC dl. 7

Vertelcassettes met kerstboodschap

- ... ex. **MC De mooiste Kerstverhalen**, DL 1
Fokke Jensma, P. de Zeeuw - 49701 € 6,81
- ... ex. **MC De mooiste Kerstverhalen**, DL 2
T. Mateboer, J.W. v.d. Berg - 49702 € 6,81
- ... ex. **MC De mooiste Kerstverhalen**, DL 3
Herv. Zondagsscholenbond - 49703 € 6,81
- ... ex. **MC De mooiste Kerstverhalen**, DL 4
Pronk-Oudshoorn, V. Groningen - 49704 € 6,81
- ... ex. **MC De mooiste Kerstverhalen**, DL 5
A. Vogelaar-van Amersfoort - 49705 € 6,81
- ... ex. **MC De mooiste Kerstverhalen**, DL 6
A. Vogelaar-van Amersfoort - 49706 € 6,81
- ... ex. **MC De mooiste Kerstverhalen**, DL 7
Ds. D.J. Budding - 49707, gratis bij boek *Reddende liefde* € 6,81

LEESBOEKEN VOOR JONG EN OUD

- ... ex. **Afgeprijsd: Als het offer stilstaat** Hist. roman val Jeruzalem
70 Chr. R. Hoogerwerf-Holleman 154 pag., geb. g 10,50 i.p.v. € 13,59
- ... ex. **Ik zal wederbrengen** Watersnoodramp met autobiogra-
fische gegevens. Ds. D.J. Budding, 265 pag., geb., € 15,86
- ... ex. **Een gelukkige zanger** Al zingend ontslagen van taak
I. Hubregtse - 76466-041, 144 pag., geb., € 11,32
- ... ex. **Besmet gebied** MKZ kinderboek AVI 6
Ada Schouten-Verrips 76466-17-3, 96 pag., geb., € 9,05
- ... ex. **Verkeerd begrepen** Vader ontdekt dat zoon moeder mist
Florence Montgomery, bew. door M.H. Karels-Meeuse
76466-173, 108 pag., geb., € 10,21
- ... ex. **De bedelaar stierf** Leven en sterven van Rens Vogelaar
(1968-1980) W. Visser en L. Vogelaar - 73 pag., geb., € 10,50

BOUWPLATENSETS

- ... ex. **Bouwplatenet voor kinderen** 11 kopieerb. en 4 gekl.
bouwplaten J. Troost - 1005, 15 ex., in folie, € 10,50
- ... ex. **Bouw je eigen Pijlerdam** 2 pijlers met schuiven, wegdek en
autootje J. Troost - 1006, 8-delig A4, in folie, € 8,15
- ... ex. **Kerkenset Ger. Gem. Genemuiden, Oud-Beijerland en N.H.**
Oud-Beijerland J. Troost - Ra1000, 3 ex., in folie, € 10,00
- ... ex. **Nieuw! Grachtenpandenset**
Klokgevel, oud-Holl.gevel, trapgevel, met hersluitbare daken
J. Troost - 5004, 3 ex., in folie, € 5,00
- ... ex. **Nieuw! Bouwplaat ark in de tabernakel.** € 1,00
Tot 31 dec. 2002 gratis bij aanschaf van bouwplatenet.

NIEUWE KLEURPLATENSETS

- ... ex. **Oude Testament** 26 ex., € 6,00 / kopieerbaar € 18,00*
- ... ex. **Nieuwe Testament** 20 ex., € 5,00 / kopieerbaar € 15,00*
- ... ex. **Aanvulset OT en NT** 14 ex., € 4,00 / kopieerbaar € 12,00*
- ... ex. **Kopieerbladen Vaderlandse Geschiedenis**, 18 ex. € 13,50
(*Maak uw keuze)

Heeft u de lijst ingevuld? Vul dan hier uw gegevens in:

Naam:

Adres:

Postc. en woonplaats:

Tel.

Gewenste levering: rechtstreeks / via boekhandel

..... te

(Franco levering v.a. 35 euro)
Deze bestellijst zonder post-
zegel sturen naar: Uitgeverij De
Ramshoorn, Antwoordnummer
860, 4460 WB GOES

Uitgeverij 'de Ramshoorn'
Goes
Tel. 0113-230 340